

METALNI NALAZI

Sanja Ivčević

<https://www.doi.org/10.17234/9789533790336.5>

U novim arheološkim istraživanjima rimskog vojnog logora Tilurij osim dijelova vojne opreme, pronađeni su dijelovi nošnje, medicinski instrumenti, stilus, kućni inventar, nakit i alat. Vojna oprema zastupljena je dijelovima zaštitne, osobne i konjske opreme. Datirani nalazi pripadaju vremenu 1. st., s izuzetkom jedne fibule datirane u razdoblje 2. i ranog 3. st.

5.1. Vojna oprema

5.1.1. Zaštitna oprema

5.1.1.1. Okovi oklopa

U doba principata prevladavaju tri osnovna tipa oklopa; ljuskasti (*lorica squamata*), karičasti (*lorica hamata*) i obručasti (*lorica segmentata*) od kojih je u našem materijalu, s dva okova za remenje kojima su međusobno spajani dijelovi oklopa, zastupljen samo obručasti tip. Okovi pripadaju različitim tipovima; pravokutni s dvije zakovice definiran je kao tip Thomas Cii¹ (kat. br. 1), a okov polukružnog oblika (kat. br. 2), također s dvije zakovice, tipu Thomas Ciii.² Obručasti oklop nosili su rimski vojnici od vremena Augusta,³ a u uporabi je sve do sredine 3. st.,⁴ no okove iz Tilurija moguće je datirati preciznije budući su bili dio okova tipa Corbridge kojeg datiramo u okvire 1. st.⁵

¹ Thomas 2003, 39, sl. 24, popis nalaza str. 36–43.

² Thomas 2003, 43, sl. 25, popis nalaza str. 43–44.

³ Bishop 2002a, 23, 91, sl. 10. 1.

⁴ Bishop 2002a, 91–93.

⁵ Bishop 2002a, 31–45; Bishop, Coulston 2006, 140, 141, sl. 85, 86. Na temelju nalaza iz ostave u Corbridgu identificirane su tri različite varijante tog tipa: Allason-Jones, Bishop 1988, 100–102.

5.1.2. Osobna oprema

5.1.2.1. Dijelovi pojasa

Jednostavne kopče D-oblika s profiliranim krakovima zastupljene su s dva primjerka od kojih je jedan fragmentiran (kat. br. 3, 4) i jednim koštanim trnom kopče s osovinom (kat. br. 5). Kopče tog tipa, zastupljene među ranijim nalazima iz Tilurija,⁶ učvršćivale su se direktno na pojas tako što bi se kožni remen ovijao oko prečke kopče i zašivao. Izrađivale su se uglavnom od bronce i kosti dok su željezni primjerci malobrojni.⁷ Zanimljivo je da kod ovog tipa nalazimo puno veći broj koštanih primjeraka nego je to slučaj s ostalim tipovima, primjerice kopčama s volutama. Mogući razlog je jednostavnost tipa i relativno laka izrada od kosti. Presjek okvira kopče je polukružan ili trokutast, a kroz ušice na krajevima krakova provučena je osovina s trnom koji je mogao biti ravan ili u obliku izduženog romba. Takve se kopče mogu povezati uz rimske vojne lokalitete, a nalazi iz Magdalensberga, Halterna i Dangstetena⁸ potvrđuju pojavu od srednjeaugustovskog doba.⁹ Sudeći po nalazima s raznih lokaliteta,¹⁰ koriste se kroz cijelo 1. st., sve do u 2. st.¹¹ kada izlaze iz uporabe.¹² Ovaj se oblik kopče koristio za više namjena, primjerice kopčanje konjske orme¹³ ili vojničke prtljage,¹⁴ a primjerci manjih dimenzija su mogli služiti kao kopče remenja mača¹⁵ ili kopče oklopa.¹⁶ Namjenu kopčanja pojasa potvrđuje prikaz na kipu iz Olimpije,¹⁷ i nalaz srebrenе kopče s okovom iz Akvileje.¹⁸ Radi se o luksuzno izrađenoj kopči s okovom od kojeg je sačuvan veći dio, a ukras okova odgovara okovima kakvi se javljaju u predflavijevsko vrijeme s pelta kopčama.¹⁹ Jedna je takva kopča iz Halterna²⁰ također sačuvana s pojasnim okovom.²¹ Budući se krajem vladavine Nerona i u ranoflavijevsko doba po-

⁶ Ivčević 2014, 165, kat. br. 15–17, T. 3. 15–17; Ivčević 2016, 291–292, kat. br. 222, 226, T. 19. 222, 226; Ivčević 2017, 271, kat. br. 26, T. 4. 26.

⁷ Dva koštana i jedan željezni primjerak pronađeni su u Augsti; Deschler-Erb 1999, 182, 183, kat. br. 773, 774, T. 40. 773, 774 (kost), kat. br. 775 (željezo); a veći broj koštanih kopči je iz Vindonisse; Unz, Deschler-Erb 1997, 52, T. 70. 2012–2036.

⁸ Fingerlin 1972, 224, sl. 11, 2; Deimel 1987, 90, 283–286, T. 75; Fingerlin 1998, 135, br. 1064. 3, 337, br. 1064. 3; Müller 2002, 199, 200, kat. br. 695–710, T. 65. 695–705, T. 66. 706–710.

⁹ Deschler-Erb 1991, 36, bilj. 235; Völling 1996, 441, bilj. 52.

¹⁰ Ritterling 1913, 147, 148, br. 12, T. XI. 23, 24, 26, 27, 32, 33; Behrens 1918, 28, sl. 8. 5; Ulbert 1959, 72, 93, T. 17. 22–29, 106, T. 61. 25–27; Ulbert 1969, 39, 3–10, T. 26. 3–10; Unz 1972, 48, kat. br. 28, 35, sl. 4. 28; Fingerlin 1972, 224, sl. 11. 2; Zabehlicky-Scheffnegger, Kandler 1979, T. 18. 15; Deimel 1987, 90, T. 75; Deschler-Erb 1991, 35, bilj. 236; Unz, Deschler-Erb 1997, 53, T. 70. 2037–2057; Deschler-Erb 1999, 66, 67, T. 40; Simpson 2000, 76, 153, T. 25. 16; Müller 2002, 199–202, T. 65, 66.

¹¹ U Emoni je pronađena u grobu s novcem Domicijana, a na području Srbije u zatvorenim cjelinama nađene su kao dio pojasne garniture datirane novcem i nalazima od vremena Nerona do Aleksandra Severa, te se pretpostavlja trajanje tipa na tom području i tijekom prve polovine 2. st., s mogućnošću trajanja kroz cijelo 2. st. (Redžić 2013, 77).

¹² Oldenstein 1977, 216, 217, T. 77; Deschler-Erb 1991, 36; Völling 1996, 441, bilj. 52; Deschler-Erb 1999, 67; Hoss 2009, 320.

¹³ Brouwer 1982, T. 10. 271/285; 180, 181, kat. br. 271, 285; Völling 1996, 443.

¹⁴ Deschler-Erb 1991, 35; Völling 1996, 441; Deschler-Erb 1999, 67; Müller 2002, 56.

¹⁵ Predložena rekonstrukcija načina vezivanja mača: Connolly 1991, 8–9, sl. 3; Deschler-Erb 1997, 28, 29, sl. 7b. Vidi također Völling 1996, 441, bilj. 53.

¹⁶ Deschler-Erb 1991, 16, bilj. 57; Völling 1996, 441, 443.

¹⁷ Völling 1996, 443.

¹⁸ Buora 1996, 167–168, sl. 5.

¹⁹ Bishop 1987, 123, sl. 11; Grew, Griffiths 1991, 49, 69, sl. 11.

²⁰ Müller 2002, 199, kat. br. 695, T. 65. 695.

²¹ Okov tipa A, Grew, Griffiths 1991, 49, 66, sl. 9. 53–57.

javljaju pelta kopče kojima su D-kopče zamijenjene u uniformi pješaka, moguće je da su i dalje ostale u uporabi kao kopče vojničkog konjaničkog pojasa.²²

Volutne kopče pojasa brojnim su nalazima na području Rimskog Carstva datirane u 1. i rano 2. st.²³ Osnovne karakteristike su im polukružni luk različite širine i presjeka, volutno izvijeni završeci luka, dvodijelna konstrukcija jer su bile zglobovno povezane s okovom kopče, prečka okvira s dvije razmaknute ušice za spajanje s okovom, te trn kopče koji je mogao biti jednostavan ili trokrak, odnosno u obliku ljljana, kako se često naziva u literaturi.

Kopče s volutama su se, što je uobičajeno kod predmeta široke proizvodnje koji su uz utilitarnu imali i ukrasnu funkciju, izrađivale u različitim varijantama²⁴ i ukrašavale na razne načine.²⁵ Kao posljedica raznolikosti razvile su se razne tipologije za određena područja.²⁶ Datiraju se, bez obzira na tip kojem pripadaju, u razdoblje 1. st., s izuzetkom kopči ukrašenih emajlom kojima najraniju pojavu, obzirom na uporabu emajliranja tek od flavijevskog vremena, možemo datirati u nešto kasnije razdoblje.²⁷ Svi su tipovi kopči zastupljeni na području cijelog Carstva,²⁸ uglavnom pronalazeni u vojničkom kontekstu, no kopče tog tipa nisu neuobičajene i na civilnim lokalitetima, gdje su svjedočanstvo o zastupljenosti vojničkog elementa u gradovima ranog Carstva.²⁹ Trnovi kopče u obliku ljljana (kat. br. 6) karakteristični su za volutne pojasne kopče vojničkog pojasa, o čemu svjedoči čitav niz nalaza cijelih kopči.

U razdoblju 1. st. pješadijske jedinice su kao dio pojasa nosile vojničku pregaču s prednje strane tijela.³⁰ O tom dijelu opreme nema podataka u pisanim izvorima, te je izgled vojničke pregače ustanovljen na temelju malobrojnih arheoloških nalaza i brojnih prikaza na spomenicima.³¹

Remenje pregače je cijelom dužinom bilo ukrašeno okovima, uglavnom kružnog oblika poput novo pronađenog primjerka (kat. br. 7), rjeđe četvrtastog, a na dnu remena su se vješali prijevjesci, najčešće lunulasti ili suzoliki, iznad kojih su se mogli nalaziti pravokutni okovi. Često su okrugli okovi bili neukrašene ravne površine, čime je otežana njihova identifikacija. Ponekad su sa donje strane glave okovi imali dva kružna rebra,³² no nedostatak takvih rebara ne znači da zakovica nije služila kao okov pregače. Kružni okovi pregače sa i bez rebara prona-

²² Hoss 2009, 320.

²³ Oldenstein 1977, 211, 212, T. 74. 971–974; Deimel 1987, 88, T. 74. 6; Unz, Deschler-Erb 1997, 34, T. 43. 1138–1163, T. 44. 1164–1209; Deschler-Erb 1999, 40, 41, T. 16, T. 17. 293–309; Radman-Livaja 2004, 87, T. 35. 202, 205; Bishop, Coulston 2006, 107, 108.

²⁴ Razlike se očituju u širini i presjeku luka, obliku trna i voluta, a prečka je mogla biti jednostavna, ravna ili savijena na krajevima.

²⁵ Gotovo su redovito bile posrebrene, a ukrasi su izrađeni urezanim motivima, nijelom i emajlom.

²⁶ Deschler-Erb 1991, 22–23; Grew, Griffiths 1991, 49, 50; Buora 1996, 171–174; Deschler-Erb 1999, 40–42; Müller 2002, 39–41, sl. 12.

²⁷ Deschler-Erb 1999, 41.

²⁸ Grew, Griffiths 1991, popis nalaza str. 71, 74, 76; Deschler-Erb 1991, popis nalaza str. 141, 142; Buora 1996, 170, T. III, 172, T. IV, 175, T. V; Hoss 2014, tip A.2, 9–30, T. 3–12.

²⁹ Buora 1996, 167; Bishop 2002b; Nicolay 2002, 62–63; Višić-Ljubić 2006, 167.

³⁰ Bishop 1992, 96–100, T. 2; Starac 2006, 110, kat. br. 69, 124, kat. br. 83.

³¹ Za arheološke nalaze vidi: Bishop 1992, 92–94, sl. 13; Feugère 2002, 180, sl. 242, a za prikaze na kamenim spomenicima: Grew, Griffiths 1991, 52; Bishop 1992, 81–92. Prikaz pregače nalazi se i na nadgrobnom spomeniku Servija Enija Fuska iz Andetrija koja se čuva u Arheološkom muzeju u Splitu; Hofmann 1905, 71, sl. 49; Prijatelj 1952, 144, T. 10; Wilkes 1969, T. 14; Rinaldi Tufi 1971, 99, kat. br. 13, T. V. 3; Bishop 1992, 89, 90, sl. 10. 33; Schönauer 2001, 261–264, T. XIIIa, b; Cambi 2005, 67, 68, sl. 95; Ivčević 2013b, 451, sl. 5, 459.

³² Mano-Zisi 1957, 26, T. XV; Ulbert 1969, 42, T. 29. 27–34; Bishop 1992, 96, 95, sl. 14. 1–6.

đeni su u ranijim istraživanjima Tilurija,³³ a potvrđeni su na raznim lokalitetima s područja Rimskog Carstva.³⁴

5.1.2.2. *Zakovica za caligae*

Zakovice za izradu vojničkih cipela (*caligae*),³⁵ ne samo da ukazuju na sigurnu vojnu prisutnost na nekom lokalitetu, već su i važan kronološki pokazatelj. Radi se o željeznim koničnim zakovicama korištenima u izradi vojničkih cipela koje su ponekad s donje strane glave nosile ukrase na osnovu kojih se tipološki dijele u skupine. Zakovice za cipele pronađene tijekom istraživanja vojnog logora u Gardunu moguće je podijeliti u više skupina. U raniji horizont spadaju zakovice s pečatom u raznim kombinacijama rebara i kuglica,³⁶ a najbrojniju skupinu čine zakovice s pečatom u obliku četiri križno raspoređena rebra i četiri polukuglasta ispupčenja kakva je i novopronađena zakovica u Tiluriju (kat. br. 8). Na području rimske Galije su, osim u Alesiji,³⁷ takve zakovice potvrđene na više kasnorepublikanskih lokaliteta koji se vezuju uz Cezarove ratove od 59. do 51. god. pr. Kr.³⁸ Ta varijanta zakovica je, osim u Francuskoj, brojna na području Španjolske,³⁹ Švicarske⁴⁰ i Slovenije,⁴¹ a zastupljene su i na prostoru Hrvatske.⁴² Najkasnije se datiraju u ranoaugustovo doba.⁴³

5.1.3. Konjska oprema

5.1.3.1. *Razvodnici*

Križno oblikovani razvodnik (kat. br. 9) ima tri kraka s ušicama na krajevima kroz koje je prolazila zakovica i pridržavala remen direktno povezan s razvodnikom. Jedan dio nedostaje, a mogao je biti oblikovan kao ušica ili su se tu nalazila dva kraka kao na primjerku iz Halterna.⁴⁴

³³ Ivčević 2014, 186–187, kat. br. 146, 149, 150, 157, 158, T. 15. 146, 149, 150, 157, T. 15. 158; Ivčević 2017, 272–273, kat. br. 28–33, T. 5. 28–33.

³⁴ Mano-Zisi 1957, 26, T. XV; Ulbert 1969, 41, T. 29. 27–34; Frere, Joseph 1974, 64, kat. br. 101, 67, sl. 34. 101; Unz 1974, sl. 14. 170, 174; Zabehlicky-Scheffenecker, Kandler 1979, T. 19. 13; Unz, Deschler-Erb 1997, T. 74. 2270.

³⁵ Goldman 2001, 122, 123; Sumner 2002, 39–41; *caligae* izlaze iz uporabe krajem 1. st. (van Driel Murray 2002, 114) odnosno početkom 2. st. (Bishop, Coulston 2006, 144).

³⁶ Ivčević 2014, 185, kat. br. 137, 138, T. 14. 137, 138; Ivčević 2017, kat. br. 34–63.

³⁷ Brouquier-Reddé 1997, 286, bilj. 46; Brouquier-Reddé, Deyber 2001, 304.

³⁸ Poux 2008, 377, sl. 53, karta rasprostiranja na slici 54; Pernet *et al.* 2008, sl. 9 (Bibracte); Poux *et al.* 2008, sl. 6.30; sl. 7.18 (Gergovia); Poux *et al.* 2008, sl. 8. 11 (Corent).

³⁹ Ocharan Larrondo, Unzueta Portilla 2002, 315, sl. 2. 11, 12; Fernández Vega *et al.* 2012, 240; Morillo Cerdán 2013, 239–251.

⁴⁰ Rageth 2005, 304, sl. 2. 5, 6, 305, sl. 3. 2–14; Fundbericht 2009, 311, sl. 34; Martin-Kilcher 2011, 54, sl. 24; Andenmatten, Paccolat 2012, 87, sl. 15.

⁴¹ Istenič 2005, 83, sl. 5. 5–13 (Grad kod Reke); Istenič 2015, 44–47, T. 2. 5–14, 51, T. 5. 9–21 (Gradišće v Cerknem i Vrh Gradu pri Pečinah); Laharnar 2011, 345, sl. 4; Laharnar 2013, 380; Laharnar 2015, 39, T. 2. 1 (Baba kod Slavine); Gaspari 2009, 323, sl. 7.5–7; Laharnar 2013, 381, 391, T. 5. 10–12; Laharnar 2015, 15, 39, T. 2. 10–12 (Stari grad nad Uncem); Laharnar 2009, 149, T. 5. 10–14; Laharnar 2013, 381, 391, T. 5. 13–20; Laharnar 2015, 16, 39, T. 2. 17–21 (Žerovniščka pri Bločicah); Horvat 2015, 180, 187, sl. 7. 8, 9, 204, T. 2. 6–14 (Straža i Gobavica).

⁴² Tonc 2011; Tonc 2013; Tonc *et al.* 2013, 249, sl. 1; Tonc, Radman-Livaja 2014.

⁴³ Pernet *et al.* 2008, sl. 9.

⁴⁴ Müller 2002, 50, T. 53. 588.

Dvostrukom karikom spajalo se remenje orme. Jedna željezna dvostruka karika pronađena je kao dio orme konja u Magdalensbergu, a brončana nešto jednostavnija dvostruka karika iz Hofheima je također definirana kao dio konjske orme.⁴⁵ Našem su primjerku (kat. br. 10) izgledom i dimenzijama bliske karike iz Rheingönheima,⁴⁶ Kalkriesa⁴⁷ te dvije iz Halterna⁴⁸

5.1.3.2. Privjesci konjske orme

Dva privjeska kojima se ukrašavala konjska orma pripadaju različitim tipovima. Suzoliki privjesak (kat. br. 11) u skupini je najbolje zastupljenih ranorimskih privjesaka konjske orme. Pojava im se datira u Klaudijevo razdoblje, a traju do flavijevsko-trajanovskog doba.⁴⁹ Manji primjerci tog tipa mogli su biti središnji privjesci većih privjesaka orme, a vješali su se i na remenje vojničke pregače. Uz suzolike kao privjesci remenja pregače uglavnom su se koristili lunulasti oblici,⁵⁰ što je vidljivo na prikazima vojnika u opremi na kamenim spomenicima, ali i iz nalaza takvih privjesaka s pojasnim garniturama. Bez poznavanja okolnosti nalaza teško je točno odrediti namjenu privjeska, osim što se za one manjih dimenzija može okvirno pretpostaviti da su bili središnji privjesci ili privjesci remenja pregače, a oni veći privjesci konjske orme. Tilurijski privjesak pokazuje karakteristike tipa Bishop 5e. Istom tipu pripada privjesak ranije pronađen u Tiluriju⁵¹ kojemu je ušica oblikovana u obliku ptičje glave. Pokazuje veliku sličnost s novopronađenim privjeskom budući da oba privjeska imaju naglašen prijelaz iz gornjeg u donji dio tijela što inače nije slučaj s privjescima tog tipa, na dnu imaju ušicu za vješanje dodatnog privjeska. Najbliže analogije su mu primjerci iz Burna koji su sačuvani cjelovito s lunulastim privjeskom obješenim na ušicu koja se nalazila na dnu suzolikog privjeska⁵² te privjesak iz Vindonisse kojem je čak i ukras iznad ušice isti kao kod našeg primjerka.⁵³

U rimskoj vojsci, osobito u konjici falusni privjesci su bili u masovnoj uporabi. Javljaju se na području cijelog Rimskog Carstva u brojnim varijantama (ovisno o položaju krakova, završetku krakova, središnjem privjesku i sl.)⁵⁴ i to pretežno u obliku višedijelnih privjesaka koji su proizvodili i specifičan zvuk kod kretanja konja.⁵⁵ Premda su raznovrsni, može ih se podijeliti u tri osnovne skupine; jednostruki ili jednostrani, izrađivani u velikom broju varijanti,⁵⁶ dvostruki ili dvostrani, također raznovrsni po obliku, ponekad s dva ili tri prikazana falosa te dvostrani u kombinaciji s drugim simbolima (lunula, ljudska ili bikovska glava).⁵⁷ U pravilu imaju veliku kružnu ušicu za vješanje, te su mogli služiti kao razvodnik za uzde.⁵⁸ Nije sigurno dokazano da

⁴⁵ Ritterling 1913, 171. 9, T. XIX. 2, 3.

⁴⁶ Ulbert 1969, 46, T. 35. 10.

⁴⁷ Harnecker, Mylo 2011, 32, kat. br. 2268, T. 14. 2268.

⁴⁸ Müller 2002, 51, T. 54. 597, 598.

⁴⁹ Bishop 1988, 96; Deschler-Erb 1999, 57; Voirol 2000, 24.

⁵⁰ Bishop 1992, 82 i dalje, sl. 1 i dalje (za prikaze na kamenim spomenicima), Bishop 1992, 97, sl. 16. 3–7 (za nalaze u arheološkom kontekstu).

⁵¹ Ivčević 2010, 137, kat. br. 9, 141, T. 2. 9; Radman-Livaja 2010, 96, kat. br. 86 (autor S. Ivčević).

⁵² Radman-Livaja 2010, 165, 166, kat. br. 67, 71 (autori: M. Glavičić, Ž. Miletić, J. Zaninović).

⁵³ Unz, Deschler-Erb 1997, T. 55. 1531.

⁵⁴ Deschler-Erb 1999, 54.

⁵⁵ Košćević 2004, 59.

⁵⁶ Kohlert-Németh 1988, 67; Šeparović 1999, 19–22, kat. br. 33–41; Košćević 2003, 46–52, kat. br. 53–94; Jovanović 2013, 12, sl. 1–10.

⁵⁷ Kohlert-Németh 1988, 67, 68; Ivčević 2008, 119, T. II. 9, 10; Ivčević 2009, 85, sl. 2; Glavičić 2011, 301, sl. 12–14, 302, sl. 19, 20; Jovanović 2013, 14, sl. 11–16.

⁵⁸ Neki primjerci imaju sačuvane okove za remenje orme; Schleiermacher 1997, 282, sl. 97g.

su ih rabili vojnici, već su mogli biti dio opreme vučne stoke ili kola.⁵⁹ Nalaz iz Kölna⁶⁰ koji na ušici privjeska ima sačuvan okov remena orme tipa Bishop 7b⁶¹ kakav je primjerice pronađen u lokalitetu Rheingönheim s kojeg potječe i jedan falusni privjesak tipa Bishop 10b, potvrđuje da su se koristili i za vješanje na konjsku ormu.⁶² Javljaju se od vremena cara Augusta, i datiraju u okvire 1. st.⁶³

Imali su snažno zaštitno značenje pa je tako primjerice običaj nalagao da vojskovođa u kolima za vrijeme trijumfa mora imati ovakav simbol koji ga je štitio od tuđe ljubomore i zavisti. Budući da je vojnicima zaštita bila itekako potrebna vjerojatno su ga često koristili na što upućuje i činjenica da su uobičajen nalaz u vojničkom kontekstu osobito oni s kombinacijom fige i falosa.⁶⁴ Falusni privjesci poput tilurijskoga (kat. br. 12) u tipologiji M. C. Bishopa izdvojeni su u tip 10, kojemu su značajke: krakovi privjeska sa završecima u obliku šake stisnute u figu s jedne i falosa s druge strane okrenuti su prema gore, najčešće s prstenastom ušicom za vješanje.⁶⁵ Pripada inačici 10d kojoj je prstenasta ušica spojena izravno na lunulu i na krakovima nisu izrađene ušice za vješanje dodatnih privjesaka.⁶⁶ Dva privjeska iz Tilurija pripadaju istoj inačici,⁶⁷ a na tom je lokalitetu ukupno pronađeno deset falusnih privjesaka.⁶⁸ Specifičnost je našeg primjerka što je izrađen od olova, a budući da na dijelu gdje je trebala biti ušica pokazuje nepravilnosti moguće da se radi o loše lijevanom primjerku.

5.2. Nošnja

5.2.1. Fibule

Aucissa fibule razvijaju se u zadnjoj četvrtini 1. st. pr. Kr., a traju do kraja 1. st. Najrašireniji su oblik fibula toga vremena, a nalazimo ih u velikom broju na području cijelog Rimskog Carstva. Vojničke su, ali su i u civilnoj uporabi pa ih osim na vojnim nalazimo dobro zastupljene i na civilnim lokalitetima.⁶⁹

⁵⁹ Bishop 1988, 98.

⁶⁰ Franken 1996, 107, sl. 204.

⁶¹ Bishop 1988, 161, sl. 51. 7b.

⁶² G. Ulbert drži da su korišteni za obranu od zla, i da su dio konjske opreme, te da su svi proizvod jedne radionice, možda s područja sjeverne Italije; Ulbert 1959, 73, T. 35. 3.

⁶³ Bishop 1988, 98; Franzius 1992, 370; Deschler-Erb 1999, 54; Radman-Livaja 2004, 114.

⁶⁴ Ulbert 1969, 47, T. 36. 21; Deimel 1987, T. 83. 6, 7; Bishop 1988, 98; Franzius 1992, 369, sl. 12.2; Unz, Deschler-Erb 1997, T. 58, T. 59. 1631–1638; Deschler-Erb 1999, T. 27. 539–550; Simpson 2000, 154, T. 28. 9, 10, 13, 14; Müller 2002, T. 46, 515–518, T. 47, T. 48; Radman-Livaja 2004, 219, T. 70. 511, 512; Ivčević 2008, 141, T. 2. 12–15.

⁶⁵ Bishop 1988, 154–156, sl. 48, 49.

⁶⁶ Sličan im je privjesak iz Tilurija koji na mjestu ušica za privjesak na krakovima ima polukružne pločice (Bekić 1998, 240, T. 3.15).

⁶⁷ Ivčević 2010, 138, kat. br. 12, 13, T. 2. 12–13.

⁶⁸ Bekić 1998, 240, T. 3. 14, 15; Ivčević 2016, 244–246, kat. br. 112–113, 103–107, T. 11. 103–107, T. 12. 112–223.

⁶⁹ Fibule aucissa tipa pronađene u Tiluriju su objavljene na različitim mjestima. I. Marović objavio je fibule tog tipa s natpisom na zaglavnoj pločici koje su pronađene prije početka sustavnih istraživanja na tom lokalitetu 1997. god. (Marović 2006, natpis *Aucissa*: kat. br. I.4, I.9; natpis *Cartilius*: III.8; natpis *Cartilia*: IV.8; natpis *Dagomattus*: VI.2, sl. 5.VI/2; natpis *Durnacus*: VII.8, VII.12, VII.13, VII.15, VII.16; natpis *Valer*: XI.3, sl. 9. XI/3; dvoredni natpis: XV.1, XV.2, XV.3, XV.13), a one bez natpisa S. Ivčević (2011, kat. br. 1–19). Fibule pronađene u istraživanjima vođenim od 1997. do 2001. objavio je T. Šeparović (2003, kat. br. 1–9, T. 1. 1–9), a one pronađene nakon toga S. Ivčević (2014, 171–173, kat. br. 53–68, T. 5–7. 53–68; 2017, 300–302, kat. br. 252–258, T. 15. 252–258).

Sedam fibula (kat. br. **13–19**) pripada aucissa fibulama trakastog luka ukrašenih jednim ili s više uzdužnih rebara na luku. Ni jedna fibula nema natpis na zaglavnoj pločici. Zastupljenost tih fibula na nekom lokalitetu snažan su pokazatelj vojničke nazočnosti jer su upravo fibule ove varijante masovno zastupljene u vojnim logorima pogotovo u Germaniji i Velikoj Britaniji, Galiji pogotovo srednjoj i južnoj, te srednjoj i sjevernoj Italiji. U logorima u kojima se javljaju u većem broju su oni logori koji su nastali do 10. god. pr. Kr., dok su slabije zastupljene u kasnijim logorima.⁷⁰ Budući da su manje brojne među nalazima iz gradova, rustičnih vila, votivnih kompleksa i općenito iz civilnog konteksta prvenstveno se pripisuju vojničkoj nošnji,⁷¹ ali postoje nalazi koji govore u prilog civilnoj uporabi.⁷² Datiraju se u kraj 1. st. pr. Kr. i 1. polovicu 1. st. po. Kr. Dobro su zastupljene i na području Tilurija.⁷³

Dvije fibule malih dimenzija iz ove skupine (kat. br. **18, 19**) pripadaju tipu Feugère 22b1,⁷⁴ luk je trakastog presjeka, a zglobni tuljac izrađen savijanjem prema unutra. Takve fibule su dobro zastupljene na području Galije, dok su rijetke na ostalim područjima Carstva, te su možda proizvedene na galskom području. Trajanje im je ograničeno na razdoblje od posljednja dva desetljeća 1. st. pr. Kr. do početka 1. st., s tim da se najkasnije javljaju u Tiberijevo doba. Najbolje su zastupljene u urbanim centrima, a zabilježene su i u votivnom kontekstu i rustičnim vilama.⁷⁵ Jedna takva fibula pronađena je u ranijim istraživanjima Tilurija.⁷⁶

Dvije fibule pripadaju inačici s ovalnim presjekom luka. Dok su aucissa fibule s trakastim lukom uglavnom imale natpis Aucissa, one s lukom kružnog ili polukružnog presjeka su imale utisnute pečate s različitim imenima što govori o većem broju radionica koje su ih izrađivale. Naše fibule jako izvijenog luka okruglog presjeka i zaglavnom pločicom s bočnim urezima (kat. br. **20, 21**) bliske su onima s natpisom *Durnacus* ili *Dagomatus*. Fibule takvih karakteristika prilično su dobro zastupljene u Tiluriju, a na sedam primjeraka zabilježen je natpis *Durnacus*.⁷⁷ Fibule te varijante brojne su na području rimske provincije Dalmacije, a datiraju se u razdoblje 1. st.⁷⁸ Za naše područje značajan je nalaz iz groba u Ninu s novcem Nerve (96–98) koji nam svjedoči da uporaba tih fibula na našem području traje i u 2. st. po Kr.⁷⁹ Brojnost aucissa fibula s natpisom *Durnacus* na području Dalmacije navela je na razmišljanje o dalmatinskom porijeklu tih fibula⁸⁰ i mogućoj radionici u Aseriji ili Tiluriju, gdje su najbrojnije.⁸¹ Ulomak fibule pod kataloškim brojem **22** pripadao je vjerojatno aucissa tipu.

Jedna fibula pripada tipu snažno profiliranih fibula (kat. br. **23**) koje se javljaju od početka 1. st. a traju do polovice 3. st. Tipologija tih fibula je jako razvijena te su podijeljene u velik broj tipova i varijanti koji su na raznim područjima Carstva zastupljeni u različitom omjeru.

⁷⁰ Feugère 1985, 323.

⁷¹ Riha 1979, 114; Feugère 1985, 318.

⁷² Sedlmayer 2014.

⁷³ Šeparović 2003, 228–229, kat. 1, 4, 6, 8, 9; Ivčević 2011, 165–166, kat. br. 1–11; Ivčević 2014, 171–172, kat. br. 53–58.

⁷⁴ Feugère 1985, 319.

⁷⁵ Feugère 1985, 323.

⁷⁶ Ivčević 2017, 301, kat. br. 257, T. 16. 257.

⁷⁷ Marović 2006, 87, 88, kat. br. 8, 12, 13, 15, 16; Ivčević 2017, 300–301, kat. br. 252, 253, T. 15. 253, 253.

⁷⁸ Feugère 1985, 324 (tip 22c); Riha 1994, 101 (tip 5.2.4); Erice Lacabe 1995, 141 (tip 20.5.1).

⁷⁹ Marović 2006, 87.

⁸⁰ Feugère 1985, 321, bilj. 303; Erice Lacabe 1995, 184, 185; Marović 2006, 87, 88.

⁸¹ U Aseriji je zasada pronađeno pet fibula; Marović 2006, 87, 88, kat. br. 5–7, 14, 18; Ivčević 2007, 258–261, kat. br. 19–23.

Snažno profilirane fibule u Tiluriju su do sada bile zastupljene s pet primjeraka koji pripadaju istoj varijanti kao i novopronađena fibula.⁸² Najraniji razvojni oblik tih fibula nije zastupljen u Tiluriju, već pripada nešto kasnijoj fazi koja se datira od vremena cara Tiberija do kraja 1. st.⁸³ Uobičajen su nalaz u vojnim logorima, a najbolje su zastupljene u Panoniji, gdje je proizvodni centar tipa bio u Sisku, zatim u Noriku ali se javljaju i na okolnim područjima. U Dalmaciji su zastupljene na cijelom području provincije.⁸⁴

Sidraste fibule razvijaju se krajem 1. st. iz snažno profiliranih fibula, a traju do početka 3. st. Javljaju se u istočnim dijelovima Carstva, najviše u provincijama Panoniji, Daciji i Dalmaciji. U Panoniji su fibule tog tipa bolje zastupljene u južnim krajevima provincije, a na dačkom području u srednjem i južnom dijelu provincije.⁸⁵ U ostavama datiranima novcem rimskih careva obično se nalaze srebrni primjerci. Nošene su u paru povezane lancem, a pripisuju se ženskoj nošnji. Postoji više inačica tih fibula koje se odnose na način ukrašavanja luka ali ih to ne opredjeljuje kronološki. Fibula iz Tilurija (kat. br. 24) pripada najmalobrojnijoj skupini sidrastih fibula kojima se iza profilacija na luku nalazi apliciran ukras u obliku ptice kakve su primjerice pronađene u Saloni i Sisku.⁸⁶

Za iglu s dijelom spiralnog mehanizma za kopčanje igle (kat. br. 25) nije moguće odrediti tip fibule kojem je pripadala.

5.3. Nakit

5.3.1. Prsten

U rimskom razdoblju prstenje nije imalo isključivo ukrasnu namjenu već je nošeno kao oznaka društvenog statusa, autoriteta, pokazatelj ekonomske moći, a često im se pripisivala i magična moć te su nošeni kao amuleti. Nošenje luksuznog prstenja bilo je privilegij višeg društvenog sloja pa se tako i zakonom određivalo kome je dozvoljeno nositi zlatno prstenje (*ius anuli aurei*). Prstenje kao i većina nakitnih oblika spada u predmete kojima je teško odrediti preciznu kronologiju budući su se neki oblici zadržavali dugo i u izradi ali i u upotrebi jer se prsten mogao prenositi među generacijama zbog svoje vrijednosti, materijalne ili emotivne. U rimsko vrijeme prstenje su nosili muškarci i žene, civili i vojnici. Atribucija prstenja prema spolu teška je, osim u slučajevima kada je nositelja moguće odrediti okolnostima nalaza. Veličina, odnosno promjer alke prstena nije dovoljno pouzdan kriterij prema kojem se veće prstenje pripisuje muškarcima, a manje ženama, a osobito kad se zna da se prstenje nosilo i na drugom zglobu prsta. Tipološki ih se također ne može pripisati nekom određenom spolu ili kategoriji stanovništva budući su razne vrste prstenja nosila oba spola.⁸⁷ Za prstenje s umetnutom gemom, kakav je pronađen u Tiluriju (kat. br. 26) drži se da su nosili i muškarci i žene. Glava prstena je formirana širenjem karike s izrađenim ležištem za ukras (gema ili uložak od staklene paste). Takvo prstenje dugo je uporabi, od kraja 1. do sredine 3. st., i najbrojnije su zastupljen oblik u razdoblju Carstva,⁸⁸ te

⁸² Ivčević 2011, 170–171, kat. br. 23–27.

⁸³ Rieckhoff 1975, 13; Rieckhoff-Pauli 1977, 8; Košćević 1980, 21; Bojović 1983, 33.

⁸⁴ Ivčević 2002, T. XI. 96; Ivčević 2003, 133, kat. br. 2, 159, sl. 2; Busuladžić 2010, 157–161.

⁸⁵ Bojović 1983, 44; Cociş 2004, 99.

⁸⁶ Košćević 1980, T. XX. 150; Ivčević 2002, T. XIII. 114–118.

⁸⁷ Allason-Jones 1995, 27; Allison 2013, 80.

⁸⁸ Beckmann 1969, T. 1. 20; Guisan 1975, 49, T. 2. 16, 19; Galliazzo 1979, 169, sl. 1; Mihovilić 1979, T. 1. 37; Guiraud 1989, 182, sl. 12; Riha 1990, T. 6. 82–87; Košćević 1991, T. X. 132; Popović 1992, 97, 98, kat. br. 104, 105, sl. 104, 105; Alicu *et al.* 1994, T. 17. 101, 102; Brouquier-Reddè, Deyber 2001, T. 93. 76–82; Pop-Lazić 2002, 68, sl. 22.7; Ožanić *et al.* 2003, 94, sl. 186.e.

se unutar tipa formiraju brojne inačice. Tip je dugotrajan i datira se u 1. i 2. st.⁸⁹ Jedan je prsten tog tipa ranije pronađen u istraživanjima Tilurija.⁹⁰

5.4. Kućni inventar

5.4.1. Nožica posude

Nožice posuda, najčešće kaserola, u obliku pelte različito se datiraju obzirom na oblik i ukras koji je ovisio o njihovom razvoju u različitim radionicama.⁹¹ Pelta nožice poput primjerka iz Tilurija (kat. br. 27) za koje je karakteristično da su im krakovi otvoreni i profilirani zastupljeni su na različitim lokalitetima Rimskog Carstva,⁹² a nekoliko primjeraka različitih tipoloških karakteristika već je ranije pronađeno u Tiluriju.⁹³ Pelta nožice počinju se proizvoditi krajem 1. st. pr. Kr., a traju barem do kraja 1. st.⁹⁴

5.4.2. Ključ

U rimsko doba je, osim ručnih sistema za zaključavanje pomoću zasuna, bio u uporabi i mehanizam s ključanicom i ključem. Postoje tri osnovne grupe takvih mehanizama. Prvoj grupi pripadaju mehanizmi s direktnom intervencijom ključa na zasun, u kojem bi se ključ uvučen u ključanicu zapeo za zasun i povlačenjem u stranu mehanizam bi se otvarao odnosno zatvarao. Drugi je sistem potezanja ili dvostrukog guranja, koji se javlja u ranijem predrimskom razdoblju, ali je naknadno usavršavan i razvijan, te je u vrijeme rimskog Carstva najviše raširen.⁹⁵ Nakon otvaranja ključ bi ostajao u bravi, a bilo ga je moguće izvaditi tek nakon ponovnog zaključavanja. Ovaj sistem rabio se za zaključavanje vrata, ali i dijelova namještaja, kutijica i sličnih predmeta. Treći sistem, okretanjem ključa, u početku se rabio samo za škrinje i kozmetičke kutijice, a od 2. st. po. Kr. je općenito prihvaćen, te se uz neke promjene rabi i do danas. Željezni ključ iz Salone (kat. br. 28) pripada tipu kojim se brava otvarala dvostrukim guranjem.⁹⁶ Vrh mu je trokutast s kružnim otvorom a brada ključa nije cjelovito sačuvana. Tip traje kroz cijelo rimsko razdoblje, a pronađeni su na lokalitetima različitog karaktera na području cijelog Rimskog Carstva i to brončani⁹⁷ kao i željezni.⁹⁸ Prosječna dužina im je između 6 i 8 cm, premda su pronađeni primjerci i do 21 cm dužine, a postojali su i iznimno mali primjerci koji su otključavali kutijice, za koje su ključevi često bili izrađivani od slonovače ili kosti. Među

⁸⁹ U tipologiji I. Popović pripadaju u tip II, inačicu datiranu u kraj 1. i početak 2. st.; Popović 1992, 10; na galjskom području uvršteni su u tip 2a, a traju kroz cijelo 1. i 2. st.; Guiraud 1989, 181; a u tipologiji za područje Germanije idu u grupu IV, oblik 20; Beckmann 1969, 38. U Augsti pripadaju tipu 2.1.2; Riha 1990, 30.

⁹⁰ Ivčević 2014, 176, kat. br. 79, T. 8. 79.

⁹¹ Holliger, Holliger 1985, 61–62; Jovanović 2010, 197.

⁹² Radnóti 1938, T. XV. 4b; Breščak 1982, T. 1. 4. 5; Holliger, Holliger 1985, 63, T. 5. 43.

⁹³ Jovanović 2010, 212–217, kat. br. 4, 6, 9, 22; Ivčević 2014, 177–178, kat. br. 87–89, T. 9. 87–89; Ivčević 2017, 259–260, kat. br. 275–276, T. 17. 275, 276.

⁹⁴ Holliger, Holliger 1985, 61–62; Deimel 1987, 41; Jovanović 2010, 197–198.

⁹⁵ Manning 1985, 90–93; Čargo 2002, 551; Schütz 2003, 98–112.

⁹⁶ Za rekonstrukciju oba sustava zaključavanja vidi u: Galliazzo 1979, 150–151; Gáspár 1986, 42–43; Ciurletti 1996, 76–77.

⁹⁷ Galliazzo 1979, 149, kat. br. 8; Bassi 1997, T. 26. 7–9, T. 27. 1, 3; Istenič 2000, T. 149. 8; Čargo 2002, 233, sl. 1–2; Ivčević 2003, 165–166, kat. br. 53–55; Ivčević 2014, 156, T. 9. 83.

⁹⁸ Petru 1972, T. IX. 6, gr. 77; Tópal 1993, T. 12. gr. 14, 25; Bassi 1997, 90–91; T. 26, T. 27. 2, 4; Harnecker 1997, 21, T. 46; Istenič 2000, T. 149. 9, gr. 652; Schütz 2003, T. 25, 26.

nalazima s područja Tilurija zastupljeni su ključevi, brave i zasuni te prsten ključ kojim su se ključale škrinje i kozmetičke kutijice.⁹⁹

5.4.3. Karike

Karike (kat. br. 29–32) su se u antici izrađivale na dva načina: lijevanjem u jednom komadu ili savijanjem brončane žice kojoj bi se krajevi namotali jedan oko drugoga nekoliko puta. Karike, same ili s ostacima lanaca, klinova, kukica, ili pak međusobno povezane, rabljene su za razne namjene, na primjer za vješanje zavjesa, prekrivača, lampi, povezivanje dijelova posuđa, namještaja i vrata, odnosno izradu svih pomičnih zglobova na namještaju, uporabnim predmetima i u arhitekturi.¹⁰⁰ Masivniji primjerci mogli su biti rabljeni kao dio konjske orme, a oni nešto manjih dimenzija kao držači remena korica noža ili mača,¹⁰¹ ili su mogli biti umetani kao držači drške noža, britve i sličnog oruđa.¹⁰² Takva široka primjena razlog je što ih nalazimo u različitim dimenzijama i težinama, izrađene od raznih materijala i što su zastupljene na većini antičkih lokaliteta, pa tako i u Tiluriju.¹⁰³ Istovremeno nam ta činjenica onemogućuje precizno određivanje namjene i dataciju brončanih karika kada su pronađene samostalno.

5.4.4. Klinovi

Brončani klinovi (kat. br. 33–35) s profiliranom glavom i pod većim ili manjim kutom zakrivljenim donjim dijelom vjerojatno su se rabili za povezivanje i učvršćivanje dijelova namještaja, oplata i okova kutijica i škrinja.¹⁰⁴ Više je takvih klinova, različitih dimenzija pronađeno u dosadašnjim istraživanjima logora u Tiluriju.¹⁰⁵

5.5. Pisarstvo

5.5.1. Stilus

U rimskim vojnim logorima predmeti za pisanje poput pisaljki, tintarnica, kutijica za pečate, uobičajeni su nalaz. Najviše su korišteni za obavljanje administrativnih poslova u logoru, ali i za privatnu korespondenciju.¹⁰⁶ Pisaljke su korištene za pisanje na voštanim tablicama i uglavnom su izrađene od željeza ili kosti. Naš je primjerak (kat. br. 36) izrađen od bronce, a karakterizira ga jednostavna izrada, drška kružnog presjeka s urezanim linijama i četvrtasta pločica za brisanje na kojoj je također ukras izrađen urezanim linijama. Slični su pronađeni na vojnim lokalitetima na području Carstva.¹⁰⁷

⁹⁹ Šeparović 2003, 245–246, T. 6. 2–7; Ivčević 2014, 176–177, kat. br. 80, 83–85, T. 8. 80, T. 9. 83–86.

¹⁰⁰ Ivčević 2003, 140–141.

¹⁰¹ Fernández 1996, 138, sl. 18.

¹⁰² Müller 2002, 67; Ivčević 2014, 157, 178–179.

¹⁰³ Ivčević 2014, 157; Ivčević 2017, 260.

¹⁰⁴ Gotovo identičan predmet iz Halterna autor ne interpretira, već ga samo navodi; Müller 2002, T. 103. 1249. Kao dio škrinjice takav predmet interpretira D. Gáspár (1986, T. CLXVI. L).

¹⁰⁵ Šeparović 2003, 237, 238, T. 2. 3–5; Ivčević 2014, 183, 184, kat. br. 121–127, T. 13. 121–127; Ivčević 2017, 308, kat. br. 299–302, T. 18. 299–301.

¹⁰⁶ Southern 2007, 6–8; Allison 2013, 92.

¹⁰⁷ Šeparović, Uroda 2009, 78, 79, kat. br. 186, 187; Harnecker, Mylo 2011, 32–33, 2276–2278, kat. br. T. 15. 2276–2278.

5.6. Medicinski instrumenti

5.6.1. Medicinska špatula

Vojna medicina u vrijeme Rimskog Carstva bila je veoma razvijena te je postojao razrađeni sustav, u okviru vojnoga, za liječenje i skrb o bolesnima i ranjenima. Medicinsko osoblje različitog ranga brinulo je o ranjenim i bolesnim vojnicima, a zdravlje vojnika bilo je jedno od ključnih preduvjeta vojnog uspjeha.¹⁰⁸ Držalo se i do prevencije te su vojnici morali paziti na pravilnu prehranu, redovitu higijenu i održavanje kondicije vježbanjem.¹⁰⁹ Rimski vojni logori dali su brojne nalaze medicinskih instrumenata za primjenu lijekova ili kirurške zahvate.¹¹⁰

Medicinske špatule poput tilurijske (kat. br. 37) služile su za miješanje i pripremu lijekova, razmazivanje lijekova na oboljele dijelove tijela, pritiskanje jezika kod pregleda grla i usne šupljine, za razdvajanje tkiva kod operacija te za kauterizaciju. Među ranije pronađenim medicinskim instrumentima u Tiluriju¹¹¹ dvije su medicinske špatule,¹¹² a slične primjerke nalazimo na raznim lokalitetima Carstva.¹¹³

5.6.2. Pinceta

Pinceta (kat. br. 38) pripada vrsti materijala višestruke namjene što je uzrok raznolikosti u oblikovanju, dekoraciji i dimenzijama. Pincete su mogle biti jednostavne izrade i malih dimenzija do velikih ukrašenih primjeraka, a korištene su u kirurgiji, kozmetici i u kućanstvu primjerice za izvlačenje fitilja u svjetiljci, stoga su čest nalaz na rimskim lokalitetima.¹¹⁴

5.7. Alat

5.7.1. Dlijeto

Budući je dlijeto imalo više funkcija teško je precizno odrediti za obradu kojeg materijala se koristilo. Dlijetom se obrađivalo drvo, metal i kamen, a oblikovala su se u odnosu na funkciju. Dlijeto iz Tilurija (kat. br. 39) obzirom na ravno sječivo vjerojatno je rabljeno za obradu drveta, ali nije isključeno da se koristilo i za druge materijale. Budući se taj alat koristi i u predrimsko vrijeme i izrađuje se u više različitih oblika teško ga je precizno definirati i datirati, osim u vrijeme trajanja logora u kojem su se obavljali razni poslovi vezani uz obradu drva, metala ili kamena. Ipak obzirom na oblik i dimenzije za dlijeta poput našeg se drži da su se koristila za obradu drva ili kosti, a javljaju se u ujednačenom obliku na ranocarskim lokalitetima.¹¹⁵

¹⁰⁸ Allason-Jones 1999, 133–146; Cybulska *et al.* 2012, 2–4; Latinović *et al.* 2017, 198–200.

¹⁰⁹ Davies 1970, 84–85; Davies 1971.

¹¹⁰ Ulbert 1959, 74; Ulbert 1969, 50, T. 42. 11, 12; Deimel 1987, 102–106; Künzl 1998, 76; Müller 2002, 207, 208.

¹¹¹ Tončinić 2003, 262, kat. br. 6, T. 1. 6; Ivčević 2014, 181, kat. br. 109–112, T. 11; Ivčević 2017, 306, kat. br. 289–290, T. 18. 289–290.

¹¹² Ivčević 1999, 135, kat. br. 130; Šeparović 2003, 241, kat. br. 45, T. 4. 6.

¹¹³ Ulbert 1959, T. 24. 4; Gregl 1982, 196–188, kat. br. 25–38, T. 4, 5; Deimel 1987, 371–376, T. 101–103; Müller 2002, 207, kat. br. 808, T. 75. 808; Latinović *et al.* 2017, 169, sl. 88, 223–228, kat. br. K89–K110.

¹¹⁴ Gregl 1982, 189, kat. br. 48–51, T. 7. 1–4; Deimel 1987, 102–103, T. 97; Ivčević 1999, 142–143, kat. br. 34–38, kat. br. 189–199; Ivčević 2003, 137, kat. br. 24.

¹¹⁵ Pietsch 1983, 33; Dolenz 1998, 202; Duvauchelle 2005, 49–50.

5.7.2. Uteg za ribolov

Ribolov je još od prapovijesnih vremena bio važan izvor ljudskoj prehrani, a u rimskom razdoblju postaje razvijena privredna grana. Premda je onda, kao uostalom i danas, ribolov mogao biti individualna aktivnost potaknuta potrebom da se upotpuni prehrana ili za opuštanje i rekreaciju u Rimskom su Carstvu ulov i prerada ribe bili organizirani na visokoj razini.¹¹⁶ O načinu ribolova i opremi podatke nalazimo u antičkim literarnim izvorima kao i na likovnim prikazima, a oprema korištena u ribolovu, poput udica, utega za mreže, igala za pletenje i krpanje mreža, harpuna i sl. pronađena na raznim lokalitetima omogućila je uvid u načine i tehnike ribolova u rimskom razdoblju.¹¹⁷ Utezi rabljeni u ribolovu su brojni, a karakterizira ih velika raznolikost, kako u obliku i težini tako i u materijalu izrade. Izrađivali su se od kamena, keramike ili metala, uglavnom od olova ne samo zbog njegove visoke specifične težine već i otpornosti na koroziju u doticaju s vodom.¹¹⁸

Uteg pronađen u Tiluriju (kat. br. 40) rabljen je za lov tunjom ili štapom s obale ili broda.¹¹⁹ Za takvu vrstu ribolova koristili su se utezi raznih oblika, a velik broj različitih tipova utega¹²⁰ za lov tunjom govori da je takva vrsta lova bila česta i usavršena. Za takvu vrstu lova drži se da je više rekreacijskog karaktera budući se u pravilu lovilo manje nego nekim drugim tehnikama ulova primjerice mrežom. Naš uteg pripada tipu piramidalnih utega koji se međusobno razlikuju prema načinu na koji se provlačila tunja te po obliku budući su neki, poput našeg, imali četvrtastu ili stanjenu pravokutnu bazu.¹²¹ Olovni piramidalni utezi na više su se načina učvršćivali na tunju,¹²² koja je na tilurijskom primjerku bila provučena kroz poprečnu rupicu pri vrhu utega. Datacijski je teško odrediti ovakve predmete budući su jako dugo u uporabi, još od predrimskog vremena. Igla za krpanje mreža pronađena u Tiluriju upućuje da se osim tunjom u logoru lovilo i mrežom.¹²³

5.7.3. Zakovice

Namjena zakovica je raznolika. Ovisno o dimenzijama mogle su se rabiti za spajanje raznih dijelova alata, namještaja, obuće, metalnih ili kožnih dijelova odjeće, škrinjica¹²⁴ ali i za pričvršćivanje dijelova konjske opreme. Trn je mogao biti kružnog ili četvrtastog presjeka, oštar ili tup na kraju, ovisno o namjeni. Zakovice su ukrašavane urezivanjem, uglavnom koncentričnih kružnica s gornje strane, a ponekad i s donje strane glave. Obične, ravne zakovice mogle su na sebi nositi apliciran ukras, najčešće pločice s portretima kakve su česte u 1. st., ali nisu zasada pronađene u Tiluriju.

¹¹⁶ Bekker-Nielsen 2010, 189–191.

¹¹⁷ Bekker-Nielsen 2002; Galili *et al.* 2013; Romanović 2016; Čargo 2018.

¹¹⁸ Bernal Casasola 2010, 104–105.

¹¹⁹ Bernal Casasola 2010, 121.

¹²⁰ Tipologija utega korištenih u ribarstvu; Galili *et al.* 2002, 183–184, sl. 2.

¹²¹ Bernal Casasola 2010, 115–116.

¹²² Beltrame 2010, 234, sl. 5. 1–3.

¹²³ Ivčević 2017, 261, 307, kat. br. 291, T. 18. 291.

¹²⁴ Gáspár 1986, T. CLXVII, T. CLXVIII.

Brojne zakovice pronađene u Tiluriju mogu se podijeliti, prema obliku glave, u više skupina. Zastupljene su zakovice s kuglastom (kat. br. **41–43**),¹²⁵ kalotastom (kat. br. **44–46**)¹²⁶ i s pločastom glavom (kat. br. **47–50**).¹²⁷

Dvije željezne zakovice (kat. br. **51–52**) s ukrasom na površini glave odgovaraju takvim brončanim zakovicama datiranim u okvire 1. st., a nalazimo ih zastupljene na rimskim lokalitetima. Načinom ukrasa odgovaraju dijelovima vojnog pojasa, pregače i konjske opreme.¹²⁸

¹²⁵ Gáspár 1986, T. CCCXXIX. 1009, 1010, 1116, 1762; Müller 2002, T. 92. 1092, 1096; Ivčević 2014, 161, kat. br. 40, T. 4. 40; Ivčević 2017, T. 19. 315.

¹²⁶ Oldenstein 1977, 165–167, T. 46. 455, 459–465; Gáspár 1986, T. CCCXXVIII. 89, 90, 151, 241, 242; Istenič 2000, 377, grob 117, T. 117. 7–12, 15; 388, grob 598, T. 128. 5–7; Müller 2002, T. 91. 1075–1077, T. 92. 1078, 1079; Šeparović 2003, T. 2. 19, 20; Ivčević 2014, 180, 181, kat. br. 165–171, T. 15. 165–171; Ivčević 2017, T. 19. 316–318.

¹²⁷ Unz 1974, sl. 14. 170, 174; Deimel 1987, T. 85. 5, 7, 11–18; Unz, Deschler-Erb 1997, T. 73. 2207–2221; Istenič 2000, 388, grob 598, T. 128. 4; Voirol 2000, 63, T. 21. 247b, 248–250; Müller 2002, T. 90. T. 91. 1074; Šeparović 2003, T. 2. 12–16; Ivčević 2014, T. 14. 143, 144, 147, T. 15. 173–176; Ivčević 2017, T. 19. 319–320, T. 20. 321–323.

¹²⁸ Deschler-Erb 1999, 70.

KATALOG

5.1. VOJNA OPREMA

5.1.1. ZAŠTITNA OPREMA

5.1.1.1. Okovi oklopa

1. Okov kopče oklopa, T. 1

GAR 10 PN 37

Sonda D, Kvadrant E/7, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 2,8 cm, vis. 1,8 cm

Opis: pravokutni okov s dvije zakovice od kojih je sačuvana jedna

Datacija: 1. st.

Literatura: Ivčević 2014, 164, 165, kat. br. 13, 19, T. 3. 13, 19; Ivčević 2004, 166, T. 1. 15; Bishop 2002a, 9, sl. 1. i; Simpson 2000, 151, T. 25. 2–4, 6; Deschler-Erb 1999, T. 13. 166–170; Unz, Deschler-Erb 1997, T. 33, 732–744; Zabehlicky-Scheffenegger, Kandler 1979, T. 19. 1, 2; Frere, Joseph 1974, sl. 26. 23; Unz 1972, sl. 4. 27; Ulbert 1969, T. 34. 1–9, 11–24; Ulbert 1959, T. 17. 8–10, 13, 15, 18–20; T. 61. 4, 6, 7, 10, 14; Webster 1949, 59, sl. 4. 2.

2. Okov kopče oklopa, T. 1

GAR 13 PN 308

Sonda D, Kvadrant E/12, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 2 cm, vis. 1,5 cm

Opis: okov polukružnog završetka s dvije zakovice

Datacija: 1. st.

Literatura: v. gore

5.1.2. OSOBNA OPREMA

5.1.2.1. Dijelovi pojasa

3. Pojasna kopča, T. 1

GAR 12 PN 205

Sonda D, Kvadrant G/21, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: 4,6 x 3,4 cm, pr. (vanjski) ušice 0,55 cm

Opis: sačuvana je deformirana predica kopče, s ušicama na završecima krakova, prečka s iglom nije sačuvana

Datacija: 1. st.

Literatura: Ivčević 2017, 271, kat. br. 26, T. 4. 26; Ivčević 2016, 291–292, kat. br. 222, 226, T. 19. 222, 226; Ivčević 2014, 165, kat. br. 15–17, T. 3. 15–17; Müller 2002, 199, 200, kat. br. 695–710, T. 65. 695–705, T. 66. 706–710; Deschler-Erb 1999, 180, kat. br. 735, 739, 740, T. 40. 735, 739, 740; Fingerlin 1998, 135, 1064. 3, 337, 1064. 3; Unz, Deschler-Erb 1997, 53, T. 70. 2043–2057; Völling 1996, 442, sl. 4. 1–4, 451, kat. br. 15–18; Deschler-Erb 1991, 74, 75, kat. br. 83–89, sl. 48. 83–89; Deimel 1987, 283–286, T. 75; Crummy 1983, 129, sl. 144. 4173; Nedved 1981, 180, kat. br. 317, 318, sl. 8. 317, 318; Sagadin 1979, 319, kat. br. 67–70, 73–75, 332, T. 5. 3–6, 9–11; Zabehlicky-Scheffenegger, Kandler 1979, 37, T. 18. 15; Petru 1972, 155, gr. 450, T. 29. 22; Unz 1972, 48, kat. br. 28, 35, sl. 4. 28; Fingerlin 1972, 224, sl. 11. 2; Ulbert 1969, 39, 3, T. 26. 3; Ulbert 1959, 93, T. 17. 25, 27, 28;

Behrens 1918, 28, sl. 8.5; Ritterling 1913, 147, 148, br. 12, T. XI. 23, 24, 26, 27, 32, 33.

4. Pojasna kopča, T. 1

GAR 10 PN 54

Sonda D, Kvadrant E/7, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 3,6 cm, pr. (vanjski) ušice 0,5 cm

Opis: sačuvan je ulomak predice pojasne D-kopče, uz ušicu je profilacija, presjek je pravokutan.

Datacija: 1. st.

Literatura: vidi gore

5. Trn kopče, T. 1

GAR 15 PN 404

Sonda D, Kvadrant D/8, SJ 5

Materijal: kost

Mjere: duž. 3,1 cm, duž. prečke 3,4 cm

Opis: trn D-kopče s prečkom

Datacija: 1. st.

Literatura: Gostenčnik 2005, 450–451, T. 23. 3; Tončinić 2003, 264–265, kat. br. 13, T. 1. 3; Biro 1994, kat. br. 48, T. VIII. 48.

6. Trn kopče, T. 1

GAR 17 PN 580

Sonda D, Kvadrant E/14, SJ 65

Materijal: bronca

Mjere: duž. 3 cm, šir. 1,5 cm, pr. (vanjski) ušice 0,5 cm

Opis: trn pojasne kopče u obliku ljiljana

Datacija: 1. st.

Literatura: Ivčević 2017, 272, kat. br. 27, T. 4. 27; Ivčević 2014, 166, kat. br. 21, T. 3. 21; Ivčević 2013a, 309, kat. br. 2, 315, T. 1. 2; Višić-Ljubić 2006, 165, sl. 3; Simpson 2000, T. 25. 20, 23; Franzius 1999, 589, sl. 14.10; Deschler-Erb 1999, T. 17. 298–310; Bekić 1998, 238, T. 3. 18; Unz, Deschler-Erb 1997, T. 43. 1141, T. 44. 1178; Deimel 1987, T. 77. 2–4; Petru 1972, T. XCV. 19, T. XCIII. 26; Behrens 1918, 28, sl. 8. 1.

7. Okov vojničke pregače, T. 1

GAR 12 PN 248

Sonda D, Kvadrant D/21, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: vis. 0,9 cm, pr. glave 2,1 cm

Opis: kružni okov pregače

Datacija: 1. st.

Literatura: Ivčević 2017, 272–273, kat. br. 28–33, T. 5. 28–33; Ivčević 2014, 186, kat. br. 146, 149, 150, 187, kat. br. 157, 158, T. 15. 146, 149, 150, 157, T. 15. 158; Bishop 1992, 95, sl. 14. 1–6; Unz, Deschler-Erb 1997, T. 74. 2270; Zabehlicky-Scheffenegger, Kandler 1979, T. 19. 13; Frere, Joseph 1974, 64, kat. br. 101, 67, sl. 34. 101; Unz 1974, sl. 14. 170, 174; Ulbert 1969, T. 29. 27–34; Mano-Zisi 1957, 26, T. XV.

5.1.2.2. Zakovica za caligae

8. Zakovica za caligae, T. 1

GAR 10 965

Sonda D, Kvadrant D/9, SJ 1

Materijal: željezo

Mjere: vis. 1,6 cm, pr. glave 1,9 cm

Opis: zakovica konične glave, donja strana glave je rebrima podijeljena na četiri dijela, u svakom je polukružno ispupčenje, trn je četrtastog presjeka.

Datacija: kasnorepublikansko/ranoaugustovo doba

Literatura: Ivčević 2017, 273–274, kat. br. 34–41, T. 5. 38–41; Buora 2016, 29, sl. 2; Laharnar 2016, 91, sl. 6. 11, 12, 14; Laharnar 2015, 39, T. 2. 1. 10–12, 17–21; Istenić 2015, 68, T. 2. 5–14; 71, T. 5. 13, 17; Ivčević 2014, 185, kat. br. 137, 138, T. 14. 137, 138; Tonc *et al.* 2013, 249, sl. 1. 1, 3; Fernández Vega *et al.* 2012, 243, sl. 15; Andematten, Paccolat 2012, 87, sl. 15; Fundbericht 2009, 311, sl. 34; Laharnar 2009, 149, T. 5. 10–14; Poux *et al.* 2008, 7, sl. 6. 30, 12, sl. 8. 11; Pernet *et al.* 2008, 13, T. 9. 97–100, 103, 105; Rageth 2005, 305, T. 3. 4–14; Istenić 2005, 83, sl. 5, 5–13; Ocharan Larrondo, Unzueta Portilla 2002, 313, sl. 2. 11; Brouquier-Reddê, Deyber 2001, T. 93. 138 (D 4–4).

5.1.3. KONJSKA OPREMA

zuje je profilirana

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: Harnecker, Mylo 2011, 32, kat. br. 2268, T. 14. 2268; Müller 2002, 193, kat. br. 597, 598, T. 54. 597, 598; Ulbert 1969, T. 35.10; Ritterling 1913, 171. 9, T. XIX. 2, 3.

5.1.3.2. Privjesci konjske orme

11. Privjesak konjske orme, T. 1

GAR 11 PN 78

Sonda D, Kvadrant G/20, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: vis. 7,1 cm, šir. 3,5 cm, vis. karike za vješanje 1,8 cm, pr. karike za vješanje 1,1 cm

Opis: privjesak je suzolika oblika, na dnu ušica za vješanje privjeska, ušica izrađena je savijanjem prema naprijed, sačuvana je i karika za vješanje privjeska.

Datacija: sredina 1. st. - početak 2. st.

Literatura: Ivčević 2010, 137, kat. br. 9, 141, T. 2. 9; Radman-Livaja 2010, 165, kat. br. 67, 166, kat. br. 71 (autori: M. Glavičić, Ž. Miletić, J. Zaninović); Feugère, Poux 2002, 83, sl. 5. 8; Unz, Deschler-Erb 1997, T. 55. 1531.

12. Privjesak konjske orme, T. 1

GAR 12 PN 200

Sonda D, Kvadrant F/18, SJ čišćenje

Materijal: olovo

Mjere: vis. 5,8 cm, šir. 6,2 cm

Opis: krakovi privjeska okrenuti su prema gore, s jedne strane je šaka sačuvana djelomično, a s druge falos, ušica nije sačuvana.

Datacija: 1. st.

Literatura: Müller 2002, T. 46. 515–516; Deschler-Erb 1999, T. 27. 539, 540; Unz, Deschler-Erb 1997, T. 58. 1616; Franken 1996, 109, sl. 207; Zadoks Josephus Jitta *et al.* 1973, 56, kat. br. 88; Unz 1972, 58, sl. 7. 71; Behrens 1918, 29, sl. 10. 2.

5.1.3.1. Razvodnici

9. Razvodnik, T. 1

GAR 15 PN 406

Sonda D, Kvadrant D/8, SJ 5

Materijal: bronca

Mjere: 4,2 x 5,1 cm

Opis: križno oblikovan razvodnik, sačuvana tri kraka koja završavaju kružnim perforiranim ušicama s kapljičastim ukrasom, tragovi posrebrenja/pokositrenja

Datacija: 1. st.

Literatura: Müller 2002, 192, kat. br. 588, T. 53. 588.

10. Dvostruka karika, T. 1

GAR 11 PN 149

Sonda D, Kvadrant G/8, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 4,6 cm, pr. karike 2 cm

Opis: dvostruka karika, jedna sačuvana samo djelomično, karike su ovalnog presjeka s vanjske strane stanjene, šipka koja ih pove-

5.2. NOŠNJA

5.2.1. Fibule

13. Aucissa fibula, T. 2

GAR 17 PN 594

Sonda D, Kvadrant E/13, SJ 25

Materijal: bronca

Mjere: duž. 4,1 cm, vis. 2,1 cm

Opis: fibula trakastog luka ukrašenog uzdužnim rebrom u sredini, zaglavna pločica četvrtasta s bočnim utorima

Datacija: 1. st.

Literatura: Ivčević 2014, kat. br. 54–58, T. 5. 55–57, T. 6. 58; Ivčević 2003, 159, sl. 4, 6; Šeparović 2003, T. 1. 6; Ivčević 2002, T. II. 17–20; Fauduet 1999, T. X. 65, 67; Erice Lacabe 1995, T. 31. 234–239; Riha 1994, T. 19. 2259, 2266, T. 20. 2281; Rey-Vodoz 1986, 180, T. 10. 152, 153; Feugère 1985, T. 119. 1522, 1525, 1527; Košćević 1980, T. IV. 26; Thill 1969, 155, sl. 10. 115; Marić 1968, T. XIX. 32–34.

14. Aucissa fibula, T. 2

GAR 11 PN 76

Sonda D, Kvadrant D/20, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 4,7 cm, vis. 3,1 cm

Opis: trakasti luk ukrašen je uzdužnim rebrom u sredini luka, četvrtasta zaglavna pločica s bočnim utorima

Datacija: 1. st.

Literatura: v. gore

15. Aucissa fibula, T. 2

GAR 12 PN 225

Sonda D, Kvadrant E/17, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 5 cm, vis. 2,1 cm

Opis: trakasti luk ukrašen je uzdužnim rebrom u sredini luka, zaglavna pločica nije sačuvana

Datacija: 1. st.

Literatura: v. gore

16. Aucissa fibula, T. 2

GAR 12 PN 238

Sonda D, Kvadrant G/17, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 3 cm

Opis: sačuvana je zaglavna pločica i dio trakastog luka, deformirana

Datacija: 1. st.

Literatura: v. gore

17. Aucissa fibula, T. 2

GAR 12 PN 222

Sonda D, Kvadrant G/17, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: 1,7 cm

Opis: fibula je deformirana, sačuvan je samo dio trakastog luka

Datacija: 1. st.

Literatura: v. gore

18. Aucissa fibula, T. 2

GAR 13 PN 309

Sonda D, Kvadrant E/11, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 4,4 cm, vis. 1,4 cm

Opis: trakasti luk fibule s dva uzdužna rebra uz rub, zaglavna pločica nije istaknuta

Datacija: rano 1. st.

Literatura: Riha 1994, T. 2317, 2318; Feugère 1985, T. 119. 1524; Lerat 1956, 18, sl. 128, 129.

19. Aucissa fibula, T. 2

GAR 15 PN 456

Sonda D, Kvadrant F/8, SJ 5

Materijal: bronca

Mjere: duž. 3,7 cm, vis. 1,5 cm

Opis: trakasti luk fibule, uska zaglavna pločica

Datacija: rano 1. st.

Literatura: Feugère 1985, T. 119. 1519.

20. Aucissa fibula, T. 2

GAR 11 PN 146

Sonda D, Kvadrant E/20, SJ 13

Materijal: bronca

Mjere: duž. 4,3 cm, vis. 3,2 cm

Opis: fibula je sačuvana u cijelosti, luk je ovalnog presjeka, zaglavna pločica je četvrtasta sa zaobljenim gornjim uglovima i dva rebra.

Datacija: 1. st.

Literatura: Ivčević 2017, kat. br. 252–255, T. 15. 252–255; Ivčević 2014, 172, 173, kat. br. 59–65, T. 6. 59–65; Ivčević 2011, 166, 167, kat. br. 12–18, 183, 184, sl. 12–18; Ivčević 2007, 262–272, kat. br. 24–40; Šeparović 2003, T. 1. 7; Ivčević 2003, 160, sl. 10; Ivčević 2002, 130, T. VII. 59–67, T. VIII. 68–75; Erice Lacabe 1995, T. 45. 331; Feugère 1985, T. 130. 1629; Popescu 1945, 488, sl. 2. 9.

21. Aucissa fibula, T. 2

GAR 15 PN 448

Sonda D, Kvadrant F/8, SJ 5

Materijal: bronca

Mjere: duž. 4 cm

Opis: sačuvana je zaglavna pločica i dio luka ovalnog presjeka, početak luka obavijen je žicom.

Datacija: 1. st.

Literatura: v. gore

22. Ulomak aucissa fibule, T. 2

GAR 13 PN 320

Sonda D, Kvadrant E/13, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: 1,9 x 1,3 cm

Opis: ulomak zaglavne pločice

Datacija: 1. st.

Literatura: v. gore

23. Snažno profilirana fibula, T. 2

GAR 11 PN 141

Sonda D, Kvadrant E/20, SJ 5

Materijal: bronca

Mjere: duž. 3,8 cm, vis. 1,8 cm

Opis: spirala fibule sastoji se od osam navoja, pravokutna zaštitna pločica spirale, luk je izvijen s jednostrukom profilacijom, noga završava gumbastim ukrasom, na držaču igle jedna kružna perforacija.

Datacija: 1. st.

Literatura: Busuladžić 2010, 157–161; Ivčević 2003, 133, kat. br. 2, 159, sl. 2; Ivčević 2002, T. XI. 96; Bojović 1983, T. V. 41–44, T. VI–VII; Rieckhoff 1975, T. 2. 13–16; Marić 1968, T. XIX. 4; Šribar 1968, T. I. 4.

24. Sidrasta fibula, T. 3

GAR 18 PN 676

Sonda D, Kvadrant F/13, SJ 144

Materijal: bronca

Mjere: duž. 5,5 cm, vis. 3 cm

Opis: spirala fibule ima 12 navoja, zaštitna pločica je pravokutna, a kuka spirale trokutasta, na luku se iza profilacije nalazi plastični ukras, držač igle je četvrtast, a noga završava gumbom.

Datacija: 2., početak 3. st.

Literatura: Ivčević 2002, T. XIII. 114–118; Košćević 1980, T. XX. 150.

25. Igla fibule, T. 3

GAR 12 PN 239

Sonda D, Kvadrant G/17, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. igle 5,2 cm, duž. spirale 1,2 cm

Opis: sačuvana je igla fibule s dijelom spirale (5 navoja)

Datacija: rimsko razdoblje

5.3. NAKIT

5.3.1. Prsten

26. Prsten T. 3

GAR 12 PN 250

Sonda D, Kvadrant E/16, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 2 cm

Opis: sačuvana je ovalna glava prstena i mali dio alke uz glavu

Datacija: 1., 2. st.

Literatura: Ivčević 2014, 176, kat. br. 79, T. 8. 79; Ožanić *et al.* 2003, 94, sl. 186.e; Pop-Lazić 2002, 68, sl. 22.7; Brouquier-Reddé, Deyber 2001, T. 93. 76–82; Alicu *et al.* 1994, T. 17. 101, 102; Koščević 1991, T. X. 132; Popović 1992, 97, 98, kat. br. 104, 105, sl. 104, 105; Riha 1990, T. 6. 82–87; Guiraud 1989, 182, sl. 12; Mihovilić 1979, T. 1. 37; Galliazzo 1979, 169, sl. 1; Guisan 1975, 49, T. 2. 16, 19; Beckmann 1969, T. 1. 20.

5.4. KUĆNI INVENTAR

5.4.1. Nožica posude

27. Nožica posude, T. 3

GAR 12 PN 277

Sonda D, Kvadrant G/15, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: 1,4 x 2,6 cm

Opis: nožica posude u obliku pelte

Datacija: 1. st.

Literatura: Ivčević 2017, 259–260, kat. br. 275–276, T. 17. 275–276; Ivčević 2014, 177–178, kat. br. 87–89, T. 9. 87–89; Jovanović 2010, 211, T. 1. 21–25; Deimel 1987, T. 11. 11, 13, T. 23. 3, T. 25. 2, 4, 5; Holliger, Holliger 1985, 63, T. 5. 43; Breščak 1982, T. 1. 4. 5; Radnóti 1938, T. XV. 4b.

5.4.2. Ključ

28. Ključ, T. 3

GAR 12 PN 280

Sonda D, Kvadrant F/15, SJ 1

Materijal: željezo

Mjere: duž. 5,3 cm, šir. 1,5 cm

Opis: ključ prilično grube izrade s vrhom u obliku trokuta, tijelo se postupno sužava prema bradi ključa

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: Fischer 1973, 114–115, sl. 30. 9; Ulbert 1959, T. 28. 27–28.

5.4.3. Karike

29. Karika, T. 3

GAR 11 PN 164

Sonda D, Kvadrant E/19, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: pr. 2,6 cm, vis. 0,8 cm

Opis: masivna lijevana karika

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: Harnecker, Franzius 2008, T. 39; Müller 2002, T. 85. 951, 952, 969; Deimel 1987, T. 43.

30. Karika, T. 3

GAR 10 PN 08

Sonda D, Kvadrant F/6, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: pr. 1,8 cm, vis. 0,35 cm

Opis: brončana alka od tankog lima

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: v. gore

31. Karika, T. 3

GAR 12 PN 197

Sonda D, Kvadrant D/18, SJ čišćenje

Materijal: bronca

Mjere: pr. 1,2 cm, vis. 0,2 cm

Opis: brončana alka od tankog lima

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: v. gore

32. Karika s ušicom, T. 3

GAR 10 PN 43

Sonda D, Kvadrant E/6, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 1,8 cm, pr. alke 1,2 cm, pr. ušice 0,5 cm

Opis: karika s ušicom

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: v. gore

5.4.4. Klinovi

33. Klin/igla, T. 3

GAR 12 PN 207

Sonda D, Kvadrant E/17, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 2,9 cm, pr. 0,3 cm

Opis: klin je kružnog presjeka, ukrašen urezanim linijama.

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: Ivčević 2017, T. 18. 299–301; Ivčević 2014, T. 13. 121–127; Šeparović 2003, T. 2. 4, 5; Müller 2002, T. 103. 1245.

34. Klin/igla, T. 3

GAR 13 PN 299

Sonda D, Kvadrant E/12, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 2,2 cm, pr. 0,3 cm

Opis: klin je kružnog presjeka, ukrašen urezanim linijama.

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: v. gore

35. Klin/igla, T. 3

GAR 17 PN 536

Sonda D, Kvadrant F/14, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 3,3 cm, pr. 0,3 cm

Opis: klin je kružnog presjeka, ukrašen urezanim linijama.

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: v. gore

5.5. PISARSTVO

5.5.1. Stilus

36. Stilus, T. 3

GAR 15 PN 429

Sonda D, Kvadrant G/12, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 7,8 cm, dim. pločice 1,2 x 0,5 cm

Opis: drška kružnog presjeka s urezanim linijama i četvrtasta pločica za brisanje na kojoj je također ukras izrađen urezanim linijama, vrh nije sačuvan.

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: Harnecker, Mylo 2011, 32–33, kat. br. 2276–2278, T. 15. 2276–2278; Šeparović, Uroda 2009, 78, 79, kat. br. 186–187.

5.6. MEDICINSKI INSTRUMENTI

5.6.1. Medicinska špatula

37. Listolika špatula, T. 4

GAR 12 PN 256

Sonda D, Kvadrant D/20, SJ 14

Materijal: bronca

Mjere: duž. 11, 3 cm

Opis: sačuvan je dio recipijenta i drška s ovoidno oblikovanim vrhom i rebrima pri dnu

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: Ulbert 1959, T. 24. 4; Gregl 1982, 196–188, kat. br. 25–38, T. 4, 5; Deimel 1987, 371–376, T. 101–103; Ivčević 1999, 135, kat. br. 130; Müller 2002, 207, kat. br. 808, T. 75. 808; Šeparović 2003, 241, kat. br. 45, T. 4. 6; Latinović *et al.* 2017, 169, sl. 88, 223–228, kat. br. K89–K110.

5.6.2. Pinceta

38. Pinceta, T. 3

GAR 10 PN 34

Sonda D, Kvadrant F/9, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: duž. 4,1 cm, šir. 0,8 cm

Opis: pinceta ukrašena utisnutim kružnicama na oba kraka, vrh je sužen

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: Deimel 1987, T. 96. 7, T. 97.

5.7. ALAT

5.7.1. Dlijeto

39. Dlijeto, T. 4

GAR 12 PN 234

Sonda D, Kvadrant F/21, SJ 1

Materijal: željezo

Mjere: duž. 1 cm, šir. 1,6 cm, deblj. 0,5 cm

Opis: dlijeto ravnih rubova s trnom za nasad drške

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: Duvauchelle 2005, 139, kat. br. 110–111, T. 21. 110–111; Dolenz 1998, 203, kat. br. 261, T. 71. 251; Harnecker 1997, 50, kat. br. 77, T. 10. 77; Pietsch 1983, 94, kat. br. 167–167, T. 10. 167–169; Ulbert 1969, T. 48. 27; Ritterling 1913, T. XX. 3.

5.7.2. Uteg za ribolov

40. Uteg za tunju, T. 4

GAR 12 PN 231

Sonda D, Kvadrant G/16, SJ 1

Materijal: olovo

Mjere: vis. 3,4 cm, šir. 2,1 – 1,6 cm

Opis: piramidalni uteg s rupicom za provlačenje tunje

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: Beltrame 2010, 235, sl. 6. 1–3.

5.7.3. Zakovice

41. Zakovica, T. 3

GAR 15 PN 427

Sonda D, Kvadrant F/8, SJ 5

Materijal: bronca

Mjere: vis. 2,8 cm, pr. glave 1,1 cm

Opis: zakovica kuglaste narebrene glave

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: Ivčević 2014, 169, kat. br. 40, T. 4. 40; Müller 2002, T. 92. 1092, 1096; Gáspár 1986, T. CCCXXIX. 1009, 1010, 1116, 1762; Frere, Joseph 1974, 67, sl. 34. 110–114.

42. Zakovica, T. 4

GAR 12 PN 220

Sonda D, Kvadrant G/21, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: vis. 0,5 cm, pr. glave 0,5 cm

Opis: zakovica malih dimenzija i polukuglaste glave

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: Ivčević 2014, 188, 189, kat. br. 165–171, T. 15. 165–171; Šeparović 2003, T. 2. 19, 20; Müller 2002, T. 91. 1075–1077, T. 92. 1078, 1079; Istenič 2000, 377, grob 117, T. 117. 7–12, 15; 388, grob 598, T. 128. 5–7; 408, grob 652, T. 148. 18–20; Gáspár 1986, T. CCCXXVIII. 89, 90, 151, 241, 242; Oldenstein 1977, T. 46. 455, 459–465; Frere, Joseph 1974, 67, sl. 34. 98, 99.

43. Zakovica, T. 4

GAR 17 PN 582

Sonda D, Kvadrant G/14, SJ 89/36

Materijal: bronca

Mjere: vis. 1,4 cm, pr. glave 0,8 cm

Opis: zakovica malih dimenzija i polukuglaste glave

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: v. gore

44. Zakovica, T. 4

GAR 12 PN 244

Sonda D, Kvadrant E/17, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: vis. 0,7 cm, pr. glave 1,2 cm

Opis: zakovica s kalotastom glavom

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: Ivčević 2017, T. 19. 316–318; Ivčević 2014, 180, 181, kat. br. 165–171, T. 15. 165–171; Šeparović 2003, T. 2. 19, 20; Müller 2002, T. 91. 1075–1077, T. 92. 1078, 1079; Istenič 2000, 377, grob 117, T. 117. 7–12, 15; 388, grob 598, T. 128. 5–7; Gáspár 1986, T. CCCXXVIII. 89, 90, 151, 241, 242; Oldenstein 1977, 49–284, T. 46. 455, 459–465.

45. Zakovica, T. 4

GAR 15 PN 445

Sonda D, Kvadrant F/8, SJ 5

Materijal: bronca

Mjere: vis. 0,5 cm, pr. glave 1 cm

Opis: zakovica s kalotastom glavom

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: v. gore

46. Zakovica, T. 4

GAR 13 PN 338

Sonda D, Kvadrant G/12, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: vis. 0,6 cm, pr. glave 0,9 cm

Opis: zakovica s kalotastom glavom

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: v. gore

47. Zakovica, T. 4

GAR 13 PN 330

Sonda D, Kvadrant E/13, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: vis. 1,1 cm, pr. glave 0,9 cm

Opis: zakovica kružne pločaste glave, trn je kružnog presjeka.

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: Ivčević 2017, T. 19. 319–320, T.

20. 321–323; Ivčević 2014, T. 14. 143, 144, 147, T. 15. 173–176; Šeparović 2003, T. 2. 12–16; Müller 2002, T. 90. T. 91. 1074; Voirol 2000, 63, T. 21. 247b, 248–250; Istenič 2000, 388, grob 598, T. 128. 4; Unz, Deschler-Erb 1997, T. 73. 2207–2221; Deimel 1987, T. 85. 5, 7, 11–18; Unz 1974, sl. 14. 170, 174.

48. Zakovica, T. 4

GAR 13 PN 307

Sonda D, Kvadrant E/12, SJ 1

Materijal: bronca

Mjere: vis. 1,6 cm, pr. glave 0,45 cm

Opis: zakovica kružne pločaste glave, trn je četvrtastog presjeka.

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: v. gore

49. Zakovica, T. 4

GAR 15 PN 451

Sonda D, Kvadrant F/8, SJ 5

Materijal: bronca

Mjere: vis. 1,7 cm, pr. glave 0,7 cm

Opis: zakovica pločaste glave, trn je četvrtastog presjeka.

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: v. gore

50. Zakovica, T. 4

GAR 17 PN 589

Sonda D, Kvadrant E/13, SJ 65

Materijal: bronca

Mjere: vis. 1,5 cm, pr. glave 0,8 cm

Opis: zakovica pločaste glave, trn je četvrtastog presjeka.

Datacija: rimsko razdoblje

Literatura: v. gore

51. Zakovica, T. 4

GAR 15 PN 409

Sonda D, Kvadrant G/10, SJ 1

Materijal: željezo, bronca

Mjere: vis. 0,7 cm, pr. glave 1 cm

Opis: pločasta glava zakovice ukrašena je urezanim križnim motivom i kružnicama, trn je kratak i kružnog presjeka

Datacija: 1. st.

Literatura: Deschler-Erb 1999, T. 44. 842; Unc, Deschler-Erb 1997, T. 73. 2170–2179; Wickenden 1988, 235, sl. 3. 5; Ritterling 1913, T. XII. 35, 36, 42.

52. Zakovica, T. 4

GAR 10 PN 39

Sonda D, Kvadrant E/6, SJ 1

Materijal: željezo, nijelo

Mjere: vis. 0,8 cm, pr. glave 1,4 cm

Opis: pločasta glava zakovice ukrašena je urezanim vegetabilnim nijeliranim motivom, trn je kratak i četvrtastog presjeka

Datacija: 1. st.

Literatura: v. gore

Literatura

Alicu *et al.* 1994

D. Alicu, S. Cocis, C. Ilies, A. Soroceanu, *Small Finds from Ulpia Traiana Sarmizegetusa I.*, Biblioteca Musei Napocensis IX, Cluj-Napoca 1994.

Allason-Jones 1995

L. Allason-Jones, 'Sexing' *Small Finds*, u: P. Rush (ur.), *Theoretical Roman Archaeology: Second Conference Proceedings*, Worldwide Archaeology Series 14 (1992), Brookfield 1995, 22–32.

Allason-Jones 1999

L. Allason-Jones, *Health care in the Roman North*, *Britannia* XXX, London 1999, 133–146.

Allason-Jones, Bishop 1988

L. Allason-Jones, M. C. Bishop, uz prilog C. Daniels, J. Watson, J. P. Wild, *Excavations at Roman Corbridge: the Hoard*, Archaeological Report 7, Historic Buildings & Monuments Commission for England, London 1988.

Allison 2013

P. M. Allison, *People and spaces in Roman military bases*, Cambridge 2013.

Andenmatten, Paccolat 2012

R. Andenmatten, O. Paccolat, u suradnji s O. Mermoud, A. Schlumbaum, J. Studer, *Le Mur (dit) d'Hannibal: un site de haute montagne de la fin de L'Age du Fer*, *Jahrbuch Archäologie Schweiz* 95, Basel 2012, 77–95.

Bassi 1997

C. Bassi, *Catalogo e osservazioni di carattere tipo cronologico*, u: U. Raffaelli (ur.), *Oltre la porta, Serature, chiavi e forzieri dalla preistoria all'eta moderna nella Alpi orientali*, Trento 1997, 84–93.

Beckmann 1969

C. Beckmann, *Metallfingerringe der römischen Kaiserzeit im freien Germanien*, *Saalburg Jahrbuch* XXVI, Berlin 1969, 5–106.

Behrens 1918

G. Behrens, *Neue und ältere Funde aus dem Legionskasstel Mainz*, *Mainzer Zeitschrift XII/XIII*, Mainz 1918, 21–66.

Bekić 1998

L. Bekić, *Tri manje privatne zbirke s Garduna*, *Opuscula archaeologica* 22, Zagreb 1998, 233–242.

Bekker-Nielsen 2002

T. Bekker-Nielsen, *Nets, boats and fishing in the Roman world*, *Classica et Mediaevalia* 53, Kopenhagen 2002, 215–231.

Bekker-Nielsen 2010

T. Bekker-Nielsen, *Fishing in the Roman World*, u: T. Bekker-Nielsen, D. Bernal Casasola (ur.), *Ancient Nets and Fishing Gear. Proceedings of the International Workshop on Nets and fishing gear in Classical Antiquity: A first approach, Cádiz, November 15-17, 2007*, Monographs of the SAGENA Project 2, Cádiz 2010, 187–203.

Beltrame 2010

C. Beltrame, *Fishing from Ships. Fishing Techniques in the Light of Nautical Archaeology*, *Ancient Nets and Fishing Gear*, u: T. Bekker-Nielsen, D. Bernal Casasola (ur.), *Ancient Nets and Fishing Gear. Proceedings of the International Workshop on Nets and fishing gear in Classical Antiquity: A first approach, Cádiz, November 15-17, 2007*, Monographs of the SAGENA Project 2, Cádiz 2010, 229–241.

Bernal Casasola 2010

D. Bernal Casasola, *Fishing Tackle in Hispania: Reflections, Proposals and First results*, *Ancient Nets and Fishing Gear*, u: T. Bekker-Nielsen, D. Bernal Casasola (ur.), *Ancient Nets and Fishing Gear. Proceedings of the International Workshop on Nets and fishing gear in Classical Antiquity: A first*

approach, Cádiz, November 15-17, 2007, Monographs of the SAGENA Project 2, Cádiz 2010, 83–137.

Bíró 1994

M. T. Bíró, *The Bone Objects of the Roman Collection*, Catalogi Musei Nationalis Hungarici, Series Archaeologica II, Budapest 1994.

Bishop 1987

M. C. Bishop, *The Evolution of Certain Features*, u: M. Dawson (ur.), *Roman Military Equipment: the Accoutrements of War, Proceedings of the Third Roman Military Equipment Research Seminar*, BAR International Series 336, Oxford 1987, 109–139.

Bishop 1988

M. C. Bishop, *Cavalry equipment of the Roman army in the first century A. D.*, u: J. Coulston (ur.), *Military Equipment and the Identity of Roman Soldiers*, BAR International Series 394, Oxford 1988, 67–195.

Bishop 1992

M. C. Bishop, *The early imperial „apron“*, Journal of Roman Military Equipment Studies 3, Oxford 1992, 81–104.

Bishop 2002a

M. C. Bishop, *Lorica Segmentata, vol I, A Handbook of Articulated Roman Plate Armour*, Berwickshire 2002.

Bishop 2002b

M. C. Bishop, *A catalogue of military weapons and fittings*, Gesellschaft Pro Vindonissa, Jahresbericht 2001, Brugg 2002, 7–12.

Bishop, Coulston 2006

M. C. Bishop, J. C. N. Coulston, *Roman Military Equipment from Punic Wars to the Fall of Rome*, Oxford 2006.

Bojović 1983

D. Bojović, *Rimske fibule Singidunuma*, Serija-zbirke i legati, Katalog XII, Muzej grada Beograda, Beograd 1983.

Breščak 1982

D. Breščak, *Antično bronasto posodje Slovenije*, Ljubljana 1982.

Brouquier-Reddé 1997

V. Brouquier-Reddé, *L'équipement militaire d'Alesia s'après les nouvelles recherches (prospections et fouilles)*, Journal of Roman military equipment studies 8, Oxford 1997, 277–288.

Brouquier-Reddé, Deyber 2001

V. Brouquier-Reddé, A. Deyber, uz prilog S. Sievers, *Fourniment, harnachement, quincaillerie, objets divers*, u: M. Reddé, S. von Schnurbein (ur.), *Alésia, Fouilles et recherches francoallemandes sur les travaux militaires romains autour du Mort-Auxois (1991-1997)*, 2 : *Le matériel*, Paris 2001, 293–362.

Brouwer 1982

M. Brouwer, *Römische Phalerae und anderer Lederbeschlag aus dem Rhein*, Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden 63, Leiden 1982, 145–199.

Buora 1996

M. Buora, *Militaria da Aquileia e lungo la via dell'ambra (I. sec. a. c.-I. sec. d. c.)*, u: M. Buora (ur.), *Lungo la via dell'Ambra*, Udine 1996, 157–184.

Buora 2016

M. Buora, *Militaria dagli scavi delle fognature di Aquileia (1968-1972)*, u: J. Horvat (ur.), *The Roman Army between the Alps and the Adriatic*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 31, Ljubljana 2016, 27–42.

Busuladžić 2010

A. Busuladžić, *Morfologija antičkih fibula iz zbirke Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 2010.

Cambi 2005

N. Cambi, *Kiparstvo rimske Dalmacije*, Split 2005.

Ciurletti 1996

G. Ciurletti, *Le chiave in età romana*, u: U. Raffaelli (ur.), *Oltre la porta, Serrature, chiavi e forzieri dalla preistoria all'età moderna nelle Alpi orientali*, Trento 1996, 67–83.

Cociş 2004

S. Cociş, *The brooches from Roman Dacia*, Cluj-Napoca 2004.

Connolly 1991

P. Connolly, *The Fastening of the Gladius to the Belt in the Early Empire*, *Arma* 3/1, 1991, 8–9.

Crummy 1983

N. Crummy, *Colchester Archaeological Report 2: The Roman Small Finds from Excavation in Colchester 1971 - 9*, Colchester 1983.

Cybulska et al. 2012

M. Cybulska, Cz. Jeśman, A. Młodzik, A. Kula, *On Roman military doctors and their medical instruments*, *Military Pharmacy and Medicine* 2, Lodz 2012, 1–8.

Čargo 2002

B. Čargo, *Ključevi i lokot*, u: E. Marin (ur.) *Longae Saloniae*, Split 2002, I: 549–557, II: 223–225.

Čargo 2018

B. Čargo et alii, *Iz grada isplovi ovog. Issa maritima*, Split 2018.

Davies 1970

R. W. Davies, *The Roman Military Medical Service*, *Saalburg Jahrbuch* 27, Mainz 1970, 84–104.

Davies 1971

R. W. Davies, *The Roman Military Diet*, *Britannia* II, London 1971, 122–142.

Deimel 1987

M. Deimel, *Die Bronzkleinfunde vom Magdalensberg*, Klagenfurt 1987.

Deschler-Erb 1991

E. Deschler-Erb, *Römische Militaria des 1. Jahrhunderts aus Kaiseraugst Zur Frage des frühen Kastells*, u: E. Deschler-Erb, M. Peter, S. Deschler-Erb, uz prilog S. Fünfschilling, A. R. Furger, U. Müller, *Das frühkaiserzeitliche Militärlager in der Kaiseraugster Unterstadt*, *Forschungen in Augst* 12, Augst 1991, 9–100.

Deschler-Erb 1997

E. Deschler-Erb, *Vindonissa: ein Gladius mit reliefverzierter Scheide und Gürtelteilen aus dem Legionslager*, *Gesellschaft Pro Vindonissa Jahresbericht* 1996, Brugg 1997, 13–31.

Deschler-Erb 1999

E. Deschler-Erb, *Ad arma! Römisches Militär des 1. Jahrhunderts n. Chr. In Augusta Raurica*, *Forschungen in Augst* 28, Augst 1999.

Dolenz 1998

H. Dolenz, *Eisenfunde aus der Stadt auf dem Magdalensberg*, Klagenfurt 1998.

Driel Murray van 2002

C. van Driel Murray, *The Leather Trades in Roman Yorkshire and beyond*, u: P. Wilson, J. Price (ur.), *Aspects of Industry in Roman Yorkshire and the North*, Oxford 2002, 109–123.

Duvauchelle 2005

A. Duvauchelle, *Les outils en fer du Musée Romain d'Avenches*, Avenches 2005.

Erice Lacabe 1995

R. Erice Lacabe, *Las fibulas del Nordeste de la Península Ibérica: siglos I A.E. al IV D.E.*, Zaragoza 1995.

Fauduet 1999

I. Fauduet, *Fibules préromaines, romaines et mérovingiennes du musée du Louvre*, *Études d'histoire et d'archéologie* 5, Pariz 1999.

Fernández 1996

J. A. Fernández, *Bronze studs from Roman Spain*, *Journal of Roman Military Studies* 7, Oxford 1996, 97–146.

Fernández Vega *et al.* 2012

P. Á. Fernández Vega, R. Bolado del Castillo, J. Callejo Gómez, L. Mantecón Callejo, *El castro de Las Rabas (Cervatos, Cantabria) y las Guerras Cántabras: resultados de las intervenciones arqueológicas de 2009 y 2010.*, *Munibe Antropología-Arkeología* 63, San Sebastián 2012, 213–253.

Feugère 1985

M. Feugère, *Les fibules en Gaule méridionale*, *Revue archéologique de Narbonnaise* 12, Pariz 1985.

Feugère 2002

M. Feugère, *Weapons of the Romans*, Gloucestershire 2002.

Feugère, Poux 2002

M. Feugère, M. Poux, *Gaule pacifièe, Gaule libèrèe? Enquête sur les militaria en Gaule civile*, *Gesellschaft Pro Vindonissa Jahresbericht* 2001, Brugg 2002, 79–95.

Fingerlin 1972

G. Fingerlin, *Dangstetten, ein augusteisches Legionslager am Hochrhein*, *Bericht des Römisch-Germanische Kommission* 51–52 (1970–1971), Berlin 1972, 197–232.

Fingerlin 1998

G. Fingerlin, *Dangstetten II, Katalog der Funde (Fundstellen 604 bis 1358)*, Stuttgart 1998.

Fischer 1973

U. Fisher, *Grabungen im römischen Steinkastell von Hedderheim 1957–1959*, *Schriften des Frankfurter Museums für Vor- und Frühgeschichte der Stadt Frankfurt a. M. II*, Frankfurt 1973.

Franken 1996

N. Franken, *Die antiken Bronzen im Römisch - Germanischen Museum Köln, Frag-*

mente von Statuen. Figürlicher Schmuck von architektonischen Monumenten und Inschriften. Hausausstattung, Möbel, Kultgeräte, votive und verschiedene Geräte, *Kölner Jahrbuch* 29, Berlin 1996, 7–203.

Franzius 1992

G. Franzius, *Die Fundgegenstände aus Prospektion und Grabungen in der Kalkrieser-Niewedder Senke bei Osnabrück*, 349–383, u: W. Schlüter, *Archäologische Zeugnisse zur Varusschlacht?, Die Untersuchungen in der Kalkrieser-Niewedder Senke bei Osnabrück*, *Germania* 70, Mainz am Rhein 1992, 307–402.

Franzius 1999

G. Franzius, *Beschläge einer Gladius-scheide und Teile eines cingulum aus Kalkrieser, Lkr. Osnabrück*, *Germania* 77, Mainz am Rhein 1999, 567–608.

Frere, Joseph 1974

S. S. Frere, K. St. Joseph, *The Roman Fortress at Longthorpe*, *Britannia* V, London 1974, 1–129.

Fundbericht 2009

Fundbericht 2008 – *Chronique archéologique 2008 – Cronaca archeologica 2008, Römische Zeit - Epoque Romaine - Età Romana*, *Jahrbuch Archäologie Schweiz* 92, Basel 2009, 265–350.

Galili *et al.* 2002

E. Galili, B. Rosen, J. Sharvit, *Fishing-gear sinkers recovered from an underwater wreck site, off the Carmel coast, Israel*, *The International Journal of Nautical Archaeology* 31/2, Oxford 2002, 182–201.

Galili *et al.* 2013

E. Galili, A. Zemer, B. Rosen, *Ancient Fishing Gear and Associated Artifacts from Underwater Explorations in Israel - A Comparative Study*, *Archaeofauna, International Journal of Archaeozoology* 22, Madrid 2013, 145–166.

Galliazzo 1979

V. Galliazzo, *Bronzi romani del Museo civico di Treviso*, Collezioni dei Musei Archeologici del Veneto, Rim 1979.

Gáspár 1986

D. Gáspár, *Römische Kästchen aus Pannonien I-II*, Antaeus Mitteilungen des Archäologischen Instituts der Ungarischen Akademie der Wissenschaften 15, Budimpešta 1986.

Gaspari 2009

A. Gaspari, *Some Iron Age and Early Roman finds from Stari grad above Unec (Notranjska, Slovenija)*, u: *Keltske študije II, Studies in Celtic Archaeology*, Montagnac 2009, 315–329.

Glavičić 2011

M. Glavičić, *Arheološka istraživanja amfiteatra u Burnumu*, u: A. Librenjak, D. Tončinić (ur.) *Arheološka istraživanja u Cetinskoj krajini*, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 27, Zagreb 2011, 289–313.

Goldman 2001

N. Goldman, *Roman Footwear*, u: J. L. Bonfante (ur.), *The World of Roman Costume*, Madison 2001, 101–131.

Gostenčnik 2005

K. Gostenčnik, *Die Beinfunde vom Magdalensberg*, Klagenfurt 2005.

Gregl 1982

Z. Gregl, *Rimski medicinski instrumenti iz Hrvatske*, Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, 3. ser., sv. 15, Zagreb 1982, 175–210.

Grew, Griffiths 1991

F. Grew, N. Griffiths, *The Pre-Flavian Military Belt: the Evidence from Britain*, *Archaeologia* 109, London 1991, 47–84.

Guiraud 1989

H. Guiraud, *Bagues et anneaux gallo-romains*, Gallia 46, Pariz 1989, 173–211.

Guisan 1975

M. Guisan, *Bijoux romains d'Avenches*, Bulletin de l'Association Pro Aventico 23, Avenches 1975.

Harnecker 1997

J. Harnecker, *Katalog der römischen Eisensfunde von Haltern*, Bodenaltertümer Westfalens 35, Mainz 1997.

Harnecker, Franzius 2008

J. Harnecker, G. Franzius, *Kalkriese 4. Katalog der römischen Funde vom Oberesch, Die Schnitte 1 bis 22*, Mainz am Rhein 2008.

Harnecker, Mylo 2011

J. Harnecker, D. Mylo, *Kalkriese 5. Katalog der römischen Funde vom Oberesch, die Schnitte 23 bis 39*, Mainz am Rhein 2011.

Hofmann 1905

H. Hofmann, *Römische militärgrabsteine der Donauländer*, Wien 1905.

Holliger, Holliger 1985

C. Holliger, C. Holliger, *Bronzegefäße aus Vindonissa. Teil 1*, Gesellschaft pro Vindonissa Jahresbericht 1984, Brugg 1985, 47–70.

Horvat 2015

J. Horvat, *Early Roman military finds from prehistoric settlements in the Gorenjska region*, u: J. Istenič, B. Laharnar, J. Horvat (ur.), *Evidence of the Roman army in Slovenia = Sledovi rimske vojske na Slovenskem*, Katalogi in monografije 41, Ljubljana 2015, 171–208.

Hoss 2009

S. Hoss, *The military belts of the equites*, u: H. J. Schalles, A. W. Busch (ur.), *Waffen in Aktion*. Akten des 16. Internationalen Roman Military Equipment Conference (ROMECC) Xanten, 13.-16. Jun 2007, Xantener Berichte 16, Mainz 2009, 313–322.

Hoss 2014

S. Hoss, *Cingulum Militare: Studien zum römischen Soldatengürtel des 1. bis 3. Jh. n. Chr.* (unpublished PhD thesis, University of Leiden), Leiden 2014.

Istenič 2000

J. Istenič, *Poetovio, zahodna grobišča I, II*, Katalogi in monografije 33, Ljubljana 2000.

Istenič 2005

J. Istenič, *Evidence for a very late republican siege at Grad near Reka in Western Slovenia*, Carnuntum Jahrbuch 2005, Wien 2005, 77–87.

Istenič 2015

J. Istenič, uz prilog A. Miškec, *Traces of Octavian's military activities at Gradišče in Cerklno and Vrh Gradu near Pečine*, u: J. Istenič, B. Laharnar, J. Horvat (ur.), *Evidence of the Roman army in Slovenia = Sledovi rimske vojske na Slovenskem*, Katalogi in monografije 41, Ljubljana 2015, 43–73.

Ivčević 1999

S. Ivčević, *Antički medicinsko-farmaceutski instrumenti iz Arheološkog muzeja u Splitu*, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku 90–91 (1997–1998), Split 1999, 101–160.

Ivčević 2002

S. Ivčević, *Fibule*, u: E. Marin (ur.), *Longae Saloniae*, Split 2002, I: 229–277, II: 124–146.

Ivčević 2003

S. Ivčević, *Antički metalni predmeti iz Narone*, u: E. Marin (ur.), *Arheološka istraživanja u Naroni i dolini Neretve*, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 22, Zagreb-Metković-Split 2003, 129–167.

Ivčević 2004

S. Ivčević, *Dijelovi opreme rimskog vojnika iz Garduna*, Opuscula Archaeologica 28, Zagreb 2004, 159–176.

Ivčević 2007

S. Ivčević, *Aucissa fibule iz antičke Aserije*, Asseria 5, Zadar 2007, 227–280.

Ivčević 2008

S. Ivčević, *Privjesci rimske konjske orme iz Salone*, Archaeologia Adriatica 2, Zadar 2008, 213–222.

Ivčević 2009

S. Ivčević, *Neobjavljeni privjesci rimske konjske orme iz Salone*, Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku 102, Split 2009, 75–91.

Ivčević 2010

S. Ivčević, *Dijelovi vojničke opreme iz Garduna u Arheološkom muzeju u Splitu*, Opuscula archaeologica 34, Zagreb 2010, 127–144.

Ivčević 2011

S. Ivčević, *Antičke fibule iz vojnog logora Tilurij (Gardun)*, u: A. Librenjak, D. Tončinić (ur.), *Arheološka istraživanja u Cetinskoj krajini*, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 27, Zagreb 2011, 161–185.

Ivčević 2013a

S. Ivčević, *First-century Military Gear from Salona*, u: M. Sanader, A. Rendić-Miočević, D. Tončinić, I. Radman-Livaja (ur.), *Rimska vojna oprema u pogrebnom kontekstu*, Radovi XVII. ROMECA = *Weapons and Military Equipment in a Funerary Context*. Proceedings of the XVIIth ROMECA, Zagreb 2010, Zagreb 2013, 299–316.

Ivčević 2013b

S. Ivčević, *Roman Military Gear Depicted on Grave Monuments from the Archaeological Museum in Split*, u: N. Cambi, G. Koch (ur.), *Sepulkralna skulptura zapadnog Ilirika i susjednih oblasti u doba rimskog Carstva = Funerary sculpture of the western Illyricum and neighbouring regions of the Roman Empire*, Proceedings of the International Scholarly Conference in Split from September 27th – 30th 2009, Split 2013, 443–479.

Ivčević 2014

S. Ivčević, *Metalni nalazi*, u: M. Sanader, D. Tončinić, Z. Buljević, S. Ivčević, T. Šeparović, *Tilurium III. Istraživanja 2001.- 2006. godine*, Dissertationes et Monographiae 6, Zagreb 2014, 147–223.

Ivčević 2016

S. Ivčević, *Tipologija i kronologija rimske vojne opreme u doba principata na području između rijeka Krke i Cetine* (neobjavljena doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu), Zagreb 2016.

Ivčević 2017

S. Ivčević, *Metalni nalazi*, u: M. Sanader, D. Tončinić, Z. Šimić Kanaet, S. Ivčević, Z. Buljević, T. Šeparović, I. Miloglav, *Tilurium IV. Arheološka istraživanja 2007.-2010. godine*, Dissertationes et Monographiae 8, Zagreb 2017, 239–358.

Jovanović 2010

J. Jovanović, *Rimsko brončano posuđe iz Arheološkog muzeja u Splitu*, Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku 103, Split 2010, 191–232.

Jovanović 2013

J. Jovanović, *Figurae Veneris*, katalog izložbe, Split 2013.

Kohlert-Németh 1988

M. Kohlert-Németh, *Römische Bronzen I aus Nida-Heddernheim, Götter und Dämonen*, Archäologische Reiche 11, Frankfurt 1988.

Koščević 1980

R. Koščević, *Antičke fibule s područja Siska*, Zagreb 1980.

Koščević 1991

R. Koščević, *Antička bronca iz Siska*, Zagreb 1991.

Koščević 2003

R. Koščević, *Arheološka zbirka dr. Damir Kovač*, u: D. Kovač, R. Koščević, *Falosom protiv uroka*, Arheološka zbirka dr. Damir Kovač, Zagreb 2003, 14–36.

Koščević 2004

R. Koščević, *Razmatranja o temi posebne vrste arheološkog materijala*, Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu 21, Zagreb 2004, 55–63.

Künzl 1998

E. Künzl, *Zur Typologie von Klammern und Pinzetten*, Saalburg Jahrbuch 49, Mainz 1998, 76–82.

Laharnar 2009

B. Laharnar, *The Žerovnišček Iron Age hillfort near Bločice in the Notranjska Region*, Arheološki vestnik 60, Ljubljana 2009, 97–157.

Laharnar 2011

B. Laharnar, *Roman lead slingshots (glan-des plumbeae) in Slovenia*, Arheološki vestnik 62, Ljubljana 2011, 339–374.

Laharnar 2013

B. Laharnar, *Early Roman Military Equipment from the Fortified Settlements in the Notranjska Region (SW Slovenia)*, u: M. Sanader, A. Rendić-Miočević, D. Tončinić, I. Radman-Livaja (ur.), *Rimska vojna oprema u pogrebnom kontekstu*. Radovi XVII. ROMEC-a = *Weapons and Military Equipment in a Funerary Context*. Proceedings of the XVIIth ROMEC Zagreb 2010, Zagreb 2013, 379–392.

Laharnar 2015

B. Laharnar, *The Roman army in the Notranjska region*, u: J. Istenić, B. Laharnar, J. Horvat (ur.), *Evidence of the Roman army in Slovenia = Sledovi rimske vojske na Slovenskem*, Katalogi in monografije 41, Ljubljana 2015, 9–41.

Laharnar 2016

B. Laharnar, *Small finds from the Roman fort at Nadleški Hrib, The Notranjska region (SW Slovenia)*, u: J. Horvat (ur.), *The Roman Army between the Alps and Adriatic*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 31, Ljubljana 2016, 85–97.

Latinović et al. 2017

S. Latinović, S. Nagradaić Habus, D. Lončar, *Anamneza - povijest bolesti u antičkom svijetu*, Zagreb 2017.

Lerat 1956

L. Lerat, *Les fibules gallo-romaines*, Annales littéraires de Université de Besançon III, fasc. I, Archéologie 3, Besançon, Pariz 1956.

Manning 1985

W. H. Manning, *Catalogue of the Romano-British Iron Tools, Fittings and Weapons in the British Museum*, London 1985.

Mano-Zisi 1957

Đ. Mano-Zisi, *Nalaz iz Tekije*, Beograd 1957.

Marić 1968

Z. Marić, *Japodske nekropole u dolini Une*, Glasnik Zemaljskog muzeja BiH u Sarajevu 23, Sarajevo 1968.

Marović 2006

I. Marović, *Aucissa fibule s natpisom u arheološkim muzejima Zagrebu, Zadru i Splitu*, Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku 99, Split 2006, 81–98.

Martin-Kilcher 2011

S. Martin-Kilcher, *Römer und gentes Alpinae im Konflikt - archäologische und historische Zeugnisse des 1. Jahrhunderts v. Chr.*, u: G. Moosbauer, R. Wiegels (ur.), *Fines imperii - imperium sine fine?*, Osna-brücker Forschungen zu Altertum und Antike-Rezeption Band 14, Leidorf 2011, 27–62.

Mihovilić 1979

K. Mihovilić, *Prstenje i naušnice rimskog doba Slovenije*, Arheološki vestnik XXX, Ljubljana 1979, 223–242.

Morillo Cerdán 2013

Á. Morillo Cerdán, *The Augustean Spanish Experience: The Origin of Limes System?*, u: A. Morillo, N. Hanel, E. Martín (ur.), *Limes XX. Estudios sobre la frontera romana, Roman Frontier Studies*, Anejos de Gladius 13, Madrid 2013, 239–251.

Müller 2002

M. Müller, *Die römischen Buntmateriall-funde von Haltern*, Bodenaltertümer Westfalens 37, Mainz 2002.

Nedved 1981

B. Nedved, *Nakit rimskog razdoblja*, u: Š. Batović (ur.), *Nakit na tlu sjeverne Dalmacije od prapovijesti do danas*, Zadar 1981, 151–182.

Nicolay 2002

J. A. W. Nicolay, *Interpreting Roman military equipment and horse gear from non-military context. The role of veterans*, Gesellschaft Pro Vindonissa Jahresbericht 2001, Brugg 2002, 53–66.

Ocharan Larrondo, Unzueta Portilla 2002

J. A. Ocharan Larrondo, M. Unzueta Portilla, *Andagoste (Cuartango, Álava): un nuevo escenario de las guerras de conquista en el norte de Hispania*, u: A. Morillo (ur.), *Arqueología militar romana en Hispania*, Anejos de Gladius 5, Madrid 2002, 311–325.

Oldenstein 1977

J. Oldenstein, *Zur Ausrüstung römischer Auxiliareinheiten*, Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 57 (1976), Mainz 1977, 49–284.

Ožanić et al. 2003

I. Ožanić, I. Radman-Livaja, A. Rendić-Miočević, *Antički predmeti*, u: J. Balen (ur.), *Na tragovima vremena, Iz arheološke zbirke Mateja Pavletića*, Zagreb 2003, 13–38.

Pernet et al. 2008

L. Pernet, M. Poux, W. R. Teegen (u suradnji s J. L. Flouest, J. P. Guillaumet, F. Meylans), *Militaria gaulois et romains sur l'oppidum de Bibracte, Mont Beuvray (Nièvre)*, u: M. Poux (ur.), *Sur les traces de César, Militaria tardo-républicains en contexte gaulois*, Actes de la table ronde de Glux-en-Glenne du 17 octobre 2002, CAE Européen Mont-Beuvray 2008, 103–140.

Petru 1972

S. Petru, *Emonske nekropole*, Katalogi in monografije 7, Ljubljana 1972.

Pietsch 1983

M. Pietsch, *Die römischen Eisenwerkzeuge von Saalburg, Feldberg und Zugmantel*, Saalburg Jahrbuch 39, Mainz am Rhein 1983, 5–132.

Pop-Lazić 2002

S. Pop-Lazić, *Nekropole rimskog Singidunuma*, Singidunum 3, Beograd 2002, 7–100.

Popescu 1945

D. Popescu, *Fibeln aus dem Nationalmuseum für Altertümer in Bukarest*, Dacia IX–X, Bukurești 1945, 485–505.

Popović 1992

I. Popović, *Prstenje, Rimski nakit u Narodnom muzeju u Beogradu*, Antika 6, Beograd 1992.

Poux 2008

M. Poux, *L'empreinte du militaire tardo-républicain dans les faciès mobiliers de La Tène finale, Caractérisation, chronologie et diffusion de ses principaux marqueurs*, u: M. Poux (ur.), *Sur les traces de César, Militaire tardo-républicains en contexte gaulois*, Actes de la table ronde du 17 octobre 2002, Bibracte 14, Glux-en-Glenne 2008, 299–432.

Poux et al. 2008

M. Poux, M. Feugère, M. Demierre, *Autout de Gergovie, Découvertes anciennes et récentes*, u: M. Poux (ur.), *Sur les traces de César, Militaire tardo-républicains en contexte gaulois*, Actes de la table ronde du 17 octobre 2002, Bibracte 14, Glux-en-Glenne 2008, 203–223.

Prijatelj 1952

K. Prijatelj, *Nekoliko rimskih nadgrobnih portreta u Arheološkom muzeju Split*, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku 53 (1950-1951), Split 1952, 135–154.

Radman-Livaja 2004

I. Radman-Livaja, *Militaria Sisciensia, Nalazi rimske vojne opreme iz Siska u fun-*

dusu Arheološkog muzeja u Zagrebu, Zagreb 2004.

Radman-Livaja 2010

I. Radman (ur.), *Nalazi rimske vojne opreme u Hrvatskoj*, Zagreb 2010.

Radnóti 1938

A. Radnóti, *Die römischen Bronzegefäße von Pannonien*, Budapest 1938.

Rageth 2005

J. Rageth, *Weitere frühromische Militaria und andere Funde aus dem Oberhalbstein GR - Belege für den Alpenfeldzug*, Jahrbuch der Schweizerischen Gesellschaft für Ur- und Frühgeschichte 88, Basel 2005, 302–312.

Redžić 2013

S. T. Redžić, *Rimske pojasne garniture na tlu Srbije od I do IV veka* (doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu), Beograd 2013.

Rey-Vodoz 1986

V. Rey-Vodoz, *Les fibules gallo-romaines de Martigny*, Jahrbuch der Schweizerischen Gesellschaft für und Frühgeschichte 69, Basel 1986, 149–198.

Rieckhoff 1975

S. Rieckhoff, *Münzen und Fibeln aus dem Vicus des Kastells Hüfingen (Schwarzwald-Baar-Kreis)*, Saalburg Jahrbuch XXXII, Berlin 1975, 5–104.

Rieckhoff-Pauli 1977

S. Rieckhoff-Pauli, *Die Fibeln aus dem römischen Vicus von Sulz am Neckar*, Saalburg Jahrbuch XXXIV, Berlin 1977, 5–28.

Riha 1979

E. Riha, *Die römischen Fibeln aus Augst und Kaiseraugst*, Forschungen in Augst 3, Augst 1979.

Riha 1990

E. Riha, *Der römische Schmuck aus Augst und Kaiseraugst*, Forschungen in Augst 10, Augst 1990.

Riha 1994

E. Riha, *Die römischen Fibeln aus Augst und Kaiseraugst*, Forschungen in Augst 18, Augst 1994.

Rinaldi Tufi 1971

S. Rinaldi Tufi, *Stele funerarie con ritrati di età romana nel Museo Archeologico di Spalato*, Saggio di una tipologia strutturale, Rim 1971.

Ritterling 1913

E. Ritterling, *Das frühromische Lager bei Hofheim im Taunus*, Wiesbaden 1913.

Romanović 2016

D. Romanović, *Čovjek i more - Ribolov u antici kroz fundus Arheološkog muzeja Zadar*, Zadar 2016.

Sagadin 1979

M. Sagadin, *Antične pasne spone in garniture v Sloveniji*, Arheološki vestnik 30, Ljubljana 1979, 294–338.

Schleiermacher 1997

M. Schleiermacher, *Wagenbronzen und Pferdegeschirr im Römisch-Germanischen Museum Köln*, Kölner Jahrbuch 29 (1996), Köln 1997, 205–295.

Schönauer 2001

S. Schönauer, *Odjeća, obuća i nakit u antičkoj Dalmaciji na spomenicima iz Arheološkog muzeja u Splitu*, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku 93 (2000), Split 2001, 223–516.

Schütz 2003

N. M. Schütz, *Eisenfunde aus der Stadt auf dem Magdalensberg II*, Klagenfurt 2003.

Sedlmayer 2014

H. Sedlmayer, *Le fibule del tipo Aucissa. Componente tipica dell'abbigliamento femminile in un ambito di scarsa romanizzazione*, Quaderni friulani di archeologia XXIV, Udine 2014, 19–31.

Simpson 2000

G. Simpson, *Roman Weapons, Tools, Bronze Equipment and Brooches from Neuss-Novaesium Excavation 1955-1972*, BAR International Series 862, Oxford 2000.

Southern 2007

P. Southern, *The Roman army, A Social and Institutional History*, Oxford 2007.

Starac 2006

A. Starac, *Reljefni prikazi na rimskim nadgrobnim spomenicima u Arheološkom muzeju Istre u Puli*, Pula 2006.

Sumner 2002

G. Sumner, *Roman Military Clothing (1), 100 BC - AD 200*, Man at Arms 374, Oxford 2002.

Šeparović 1999

T. Šeparović, *Antička figuralna bronca iz Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika*, Split 1999.

Šeparović 2003

T. Šeparović, *Metalni nalazi*, u: M. Sanader, *Tilurium I, Istraživanja - Forschungen 1997-2001*, Zagreb 2003, 219–256.

Šeparović, Uroda 2009

T. Šeparović, N. Uroda, *Antička zbirka Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika (izbor)*, Split 2009.

Šribar 1968

V. Šribar, *K apsolutnoj kronologiji rimskih najdb u Emoni*, Arheološki vestnik XIX, Ljubljana 1968, 445–453.

Thill 1969

G. Thill, *Fibeln vom Titelberg aus den Beständen des Luxemburger Museums*, Trierer Zeitschrift 32, Trier 1969, 133–172.

Thomas 2003

M. D. Thomas, *Lorica segmentata II, A catalogue of finds*, Duns 2003.

Tonc 2011

A. Tonc, *Rezultati probnih istraživanja na Gradini Sv. Trojice kod Starigrada-Paklenice 2010.*, Annales Instituti Archaeologici VII, Zagreb 2011, 85–87.

Tonc 2013

A. Tonc, *Rezultati probnih istraživanja na Gradini Sv. Trojice 2012. godine*, Annales Instituti Archaeologici IX, Zagreb 2013, 116–120.

Tonc, Radman-Livaja 2014

A. Tonc, I. Radman-Livaja, *Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2013. godine*, Annales Instituti Archaeologici X, Zagreb 2014, 140–143.

Tonc et al. 2013

A. Tonc, I. Radman-Livaja, M. Dizdar, *The warrior grave from Sveta Trojica near Starigrad Paklenica*, u: M. Sanader, A. Rendić-Miočević, D. Tončinić, I. Radman-Livaja (ur.) *Rimska vojna oprema u pogrebnom kontekstu. Radovi XVII. ROMEC-a = Weapons and Military Equipment in a Funerary Context. Proceedings of the XVIIth Roman Military Equipment Conference*, Zagreb 2010, Zagreb 2013, 245–258.

Tončinić 2003

D. Tončinić, *Koštani i drugi nalazi*, u: M. Sanader, *Tilurium I. Istraživanja - Forschungen 1997.-2001.*, Zagreb 2003, 257–270.

Topál 1993

J. Topál, *Roman Cemeteries of Aquincum, Pannonia, The Western Cemetery (Bécsi Road) I*, Budimpešta 1993.

Ulbert 1959

G. Ulbert, *Die römischen Donau-Kastelle Aislingen und Burghöfe*, Limesforschungen 1, Berlin 1959.

Ulbert 1969

G. Ulbert, *Das früherömische Kastell Rheingönheim*, Limesforschungen 9, Berlin 1969.

Unz 1972

Ch. Unz, *Römische Militärfunde aus Baden - Aquae Helveticae*, Gesellschaft pro Vindonissa, Jahresbericht 1971, Brugg 1972, 41–58.

Unz 1974

Ch. Unz, *Römische Funde aus Windisch im ehemaligen Kantonalen Antiquarium Aarau*, Gesellschaft pro Vindonissa, Jahresbericht 1973, Brugg 1974, 11–42.

Unz, Deschler-Erb 1997

C. Unz, E. Deschler-Erb, *Katalog der Militaria aus Vindonissa*, Veröffentlichungen der Gesellschaft pro Vindonissa XIV, Brugg 1997.

Višić-Ljubić 2006

E. Višić-Ljubić, *Cingulum kopče iz Salone*, Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku 99, Split 2006, 161–170.

Voirol 2000

A. Voirol, „Etats d'armes“. *Les militaria d'Avenches/Aventicum*, Bulletin de l'Association Pro Aventico 42, Avenches 2000, 7–92.

Völling 1996

T. Völling, *Römische Ausrüstungsgegenstände aus Olympia*, Germania 74, Mainz 1996, 433–451.

Webster 1949

G. Webster, *The Legionary Fortress at Lincoln*, Journal of Roman Studies 39, London 1949, 57–78.

Wickenden 1988

N. P. Wickenden, *Some military bronzes from the Trinovantian civitas*, u: J. Coulston (ur.), *Military Equipment and the Identity of Roman Soldiers*, BAR International Series 394, Oxford 1988, 234–256.

Wilkes 1969

J. J. Wilkes, *Dalmatia*, London 1969.

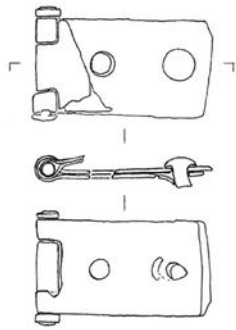
Zabehlicky-Scheffenegger, Kandler 1979

S. Zabehlicky-Scheffenegger, M. Kandler, *Burnum I, Erster Bericht über die Kleinfunde der Grabungen 1973 und 1974 auf dem Forum*, Wien 1979.

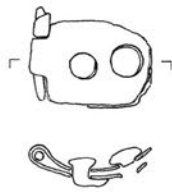
Zadoks Josephus Jitta *et al.* 1973

A. N. Zadoks Josephus Jitta, W. J. T. Peters, A. M. Witteveen, *The Figural Bronzes*, Nijmegen 1973.

TABLE

1

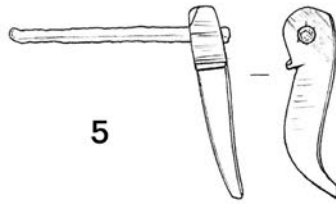
2

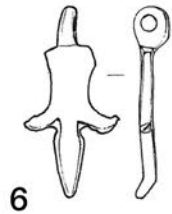
3

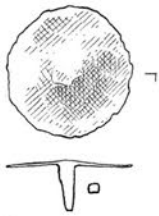
4

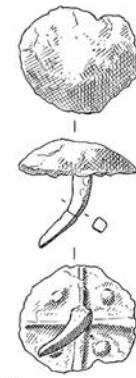
5

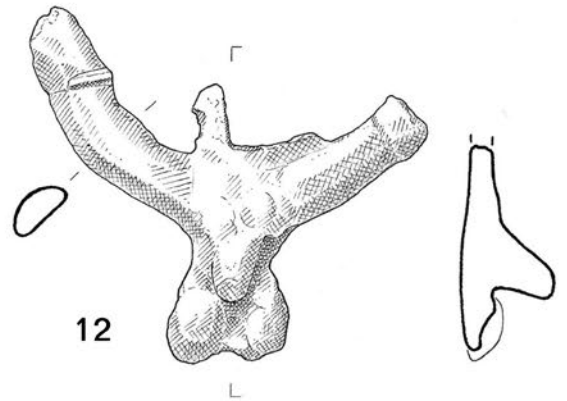
6

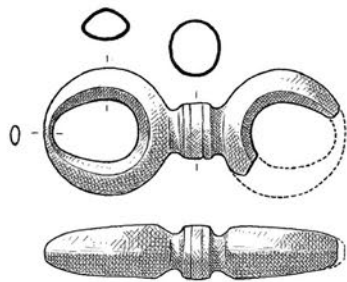
7

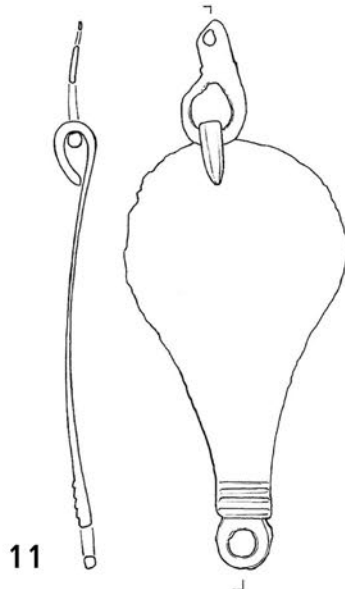
8

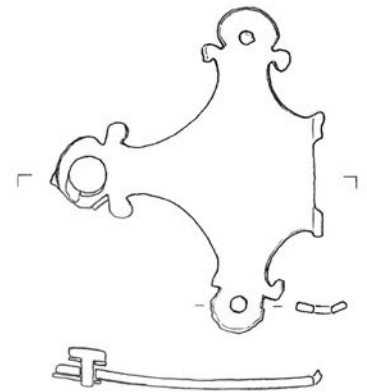
12

10

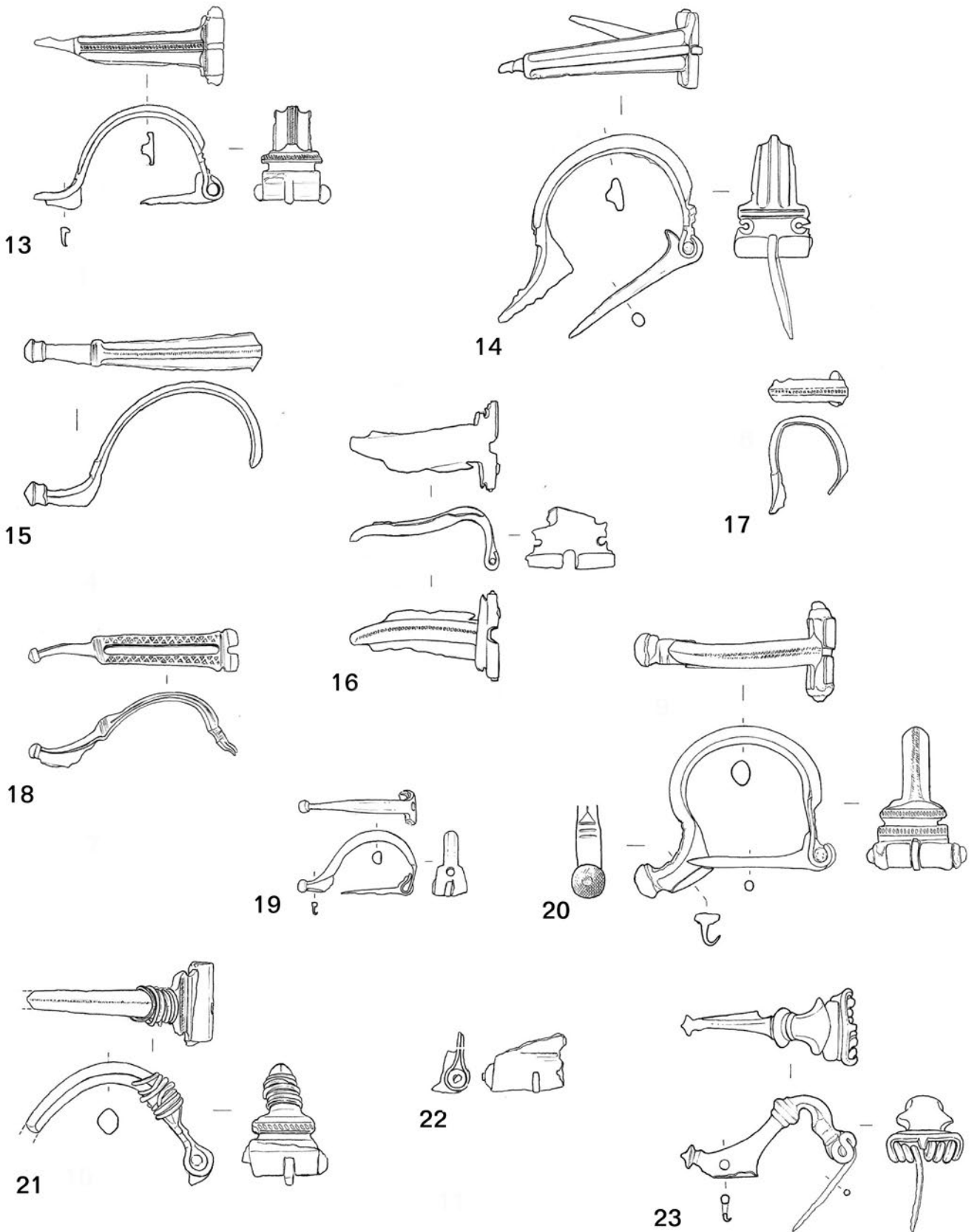

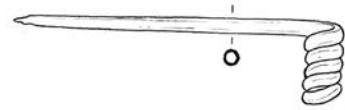
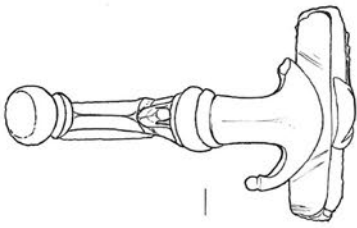
11

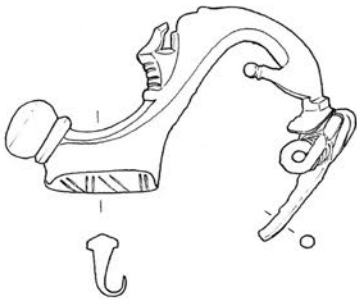
9

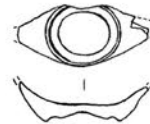
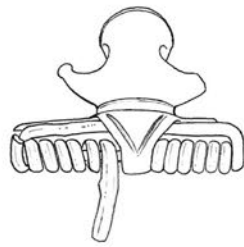

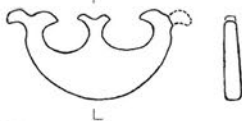
25

24

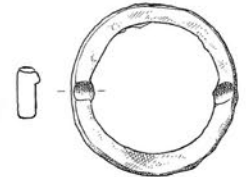
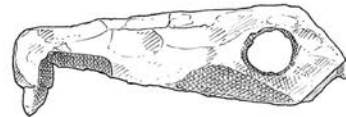
26

27

28

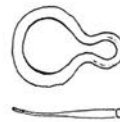
29

30

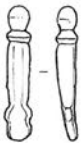
31

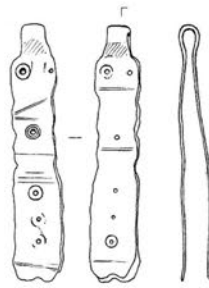
32

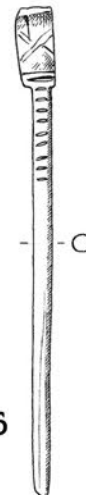
33

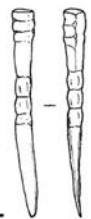
34

38

36

35

41

